

Międzynarodowa konferencja naukowa

Polskie / polonijne
dziedzictwo piśmiennicze
w zbiorach zagranicznych

Problematyka i warsztat badawczy,
rezultaty i perspektywy badań

25–26 maja 2017 r.
ul. Bednarska 2/4, Warszawa

Księga abstraktów

International Scientific Conference

Polish / the Polish
diaspora's writing heritage
in foreign collections

Issues and research methods,
results and research prospects

Abstracts

May, 25–26 2017
Bednarska Street 2/4, Warsaw

Organizatorzy
Organizers

Katedra Książki
i Historii Mediów
WDLiB UW

Department of the
History of the Book
and Media FJIBS UW

Departament Dziejstwa
Kulturowego
za Granicą i Strat
Wojennych MKDiN

Department
of Cultural Heritage
Abroad and Wartime
Losses MCNH

Patronat honorowy
Honorary Patronage

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Sponsorzy
Sponsors

SPIS TREŚCI

IWAN ALMES	1	MACIEJ MATWIJÓW.....	20
BARBARA BIEŃKOWSKA, ELŻBIETA MARUSZAK, JACEK PUCHALSKI.....	1	MICHAEL MIKOŚ.....	21
WIEŚLAW CABAN.....	2	JACEK MILER.....	21
JOLANTA CHWASTYK-KOWALCZYK.....	2	TOMASZ NASTULCZYK.....	22
IRYNA CIBOROWSKA-RYMAROWICZ.....	3	NIKOŁAJ NIKOŁAJEW.....	22
MARIANNA CZAPNIK.....	3	ARVYDAS PACEVIČIUS.....	23
PIOTR DASZKIEWICZ.....	4	URSZULA PASZKIEWICZ.....	23
MAREK DERWICH.....	5	PATRYCJA PIEŃKOWSKA-WIEDERKEHR.....	24
KS. HIERONIM FOKCIŃSKI.....	6	IWONA PIETRZKIEWICZ.....	24
REGINA FRĄCKOWIAK.....	6	IRINA POCHINSKAIA.....	25
KARINA GARSZTECKA.....	7	PAWEŁ PODNIESIŃSKI.....	25
ZDZISŁAW GĘBOŁYŚ.....	7	MAŁGORZATA PTASIŃSKA.....	26
OLGA GUSEVA.....	8	IRYNA RABCZUN.....	26
JOLANTA GWIOŹDZIK.....	8	OKSANA RABCZUN.....	27
OLAF HAMANN.....	8	ELENA RAZWANOWICZ.....	27
LIGIA HENCZEL-WRÓBLEWSKA.....	9	TACIANA SAPIEHA.....	27
HENRYKA ILGIEWICZ.....	9	ALESIA SAUCZUK.....	28
ZOJA JAROSZEWICZ-PIERESŁAWCEW.....	10	DOROTA SIDOROWICZ-MULAK.....	28
IRYNA KACHUR.....	10	MACIEJ SIEKIERSKI.....	29
JAN KACZOROWSKI.....	11	ALEKSANDER SIELICKI.....	29
KAMILA KAMIŃSKA-CHEŁMINIAK.....	11	DANUTA SIERADZKA.....	30
TETIANA KAROJEW.....	12	PETER SJÖKVIST.....	30
INA KAŽURO.....	12	KRZYSZTOF SMOLANA, ROBERT BRZÓSKA.....	30
MARIA KONOPKA.....	13	KRZYSZTOF SOLIŃSKI.....	31
BOŻENA KOREDZUK.....	13	MARTA ŠPÁNIOVÁ, LUCIA LICHNEROVÁ.....	31
KRZYSZTOF KOSSARZECKI.....	13	MIROŚLAW A. SUPRUNIUK.....	32
LIDIA KOWKIEL.....	14	MAGDALENA SZKUTA.....	32
BARBARA KRUPA, MARGARITA NAFPAKTITIS.....	14	ALICJA SZULC.....	33
EUGENIUSZ S. KRUSZEWSKI.....	15	TOMASZ SZWACIŃSKI.....	33
NORBERT KUNZ.....	15	HANNA TADEUSIEWICZ.....	34
DARIUSZ KUŹMINA.....	16	IULIANA TATIANINA.....	34
JURY LAURYK.....	16	VIKTORIJA VAITKEVIČIŪTĖ.....	35
GRETA LEMANAITĖ.....	17	IRINA VELIKODNAYA, STANISŁAW SIESS-KRZYSZKOWSKI.....	35
SERGIUSZ LEOŃCZYK.....	17	ARKADIUSZ WAGNER.....	36
JOLANTA LESNIEWSKA.....	18	ELISABETH WALLE.....	36
JAKUB Z. LICHAŃSKI.....	18	JÜRGEN WARMBRUNN.....	37
KAROL MAKLES.....	19	RENATA WILGOSIEWICZ-SKUTECKA.....	37
NERINGA MARKAUSKAITĖ.....	19	JOANNA WOJDON.....	38
DARIUSZ MATELSKI.....	20	MARIA WREDE.....	38
		JOANNA ZATORSKA.....	39

IWAN ALMES, Ukraiński Uniwersytet Katolicki, Lwów

«Latinitas Polonice»: książka polska w monasterach bazylińskich eparchii lwowskiej XVIII wieku

W monasterach bazylińskich na ziemiach ukraińskich, zwłaszcza eparchii lwowskiej, które znajdowały się w strefie oddziaływania kultury Rzeczypospolitej, polonika były jednym z głównych składników księgozbiorów klasztornych. Na podstawie inwentarzy bibliotek bazylińskich oraz starodruków i rękopisów odnalezionych we współczesnych zbiorach (przeważnie lwowskich), które pochodzą z monasterów bazylińskich, przedstawiono tematykę oraz liczebność ksiąg polskich we wskazanych klasztorach. Chodzi o traktaty teologiczne, katechizmy, dzieła hagiograficzne, teksty z zakresu historii Kościoła, literaturę piękną etc. Referat będzie poświęcony nie tylko problematyce tych poloników, lecz także kwestii, gdzie i jak je odnaleźć oraz jak opracować przechowane do dziś woluminy z dawnych monasterów.

«Latinitas Polonice»: Polish old printed books in Basilian monasteries of the Lviv eparchy in the 18th century

Polonica were among the most important components of the Basilian monasteries' libraries on the Ukrainian territory in the early modern time, in particular in the Lviv eparchy monasteries, as related to the cultural space of the Polish-Lithuanian Commonwealth. Amount and subject description of the Polish old printings and manuscripts are discussed, referring to the Basilian libraries' inventories and the books themselves, found in contemporary collections, mostly in Lviv. Thematically they refer mostly to theology, catechisms, hagiographies, history of the church, literature, etc. Not only the books are discussed, but where they are available nowadays, how they are being kept, studied, and described.

BARBARA BIEŃKOWSKA, ELŻBIETA MARUSZAK, JACEK PUCHALSKI, Uniwersytet Warszawski

Rejestracja zbiorów polskich za granicą ze specjalnym uwzględnieniem dziedzictwa zagrożonego (2006–2015)

Przemiany polityczne następujące od lat 90. XX w. niekorzystnie wpłynęły na sytuację zbiorów polskich za granicą. W odpowiedzi na ów nasilający się problem Departament do Spraw Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą (obecnie Departament Dziedzictwa Kulturowego za Granicą i Strat Wojennych) Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2006 r. zainicjował program „Rejestracja zbiorów polskich za granicą ze specjalnym uwzględnieniem dziedzictwa zagrożonego”, który nawiązywał do prac nad informatorem o bibliotekach polonijnych w latach 1938–1948, opublikowanym w 2005 r. Program „Rejestracja zbiorów polskich...” miał na celu głównie zebranie wiadomości o polskim dziedzictwie piśmienniczym pozostającym na obczyźnie, rozproszonym, często nieznanym i zapomnianym, a w ostatnich latach szczególnie zagrożonym. Wyniki kwerendy z lat 2006–2008 opublikowane zostały w 2009 r. Natomiast wyniki prac z lat 2009–2015 ogłoszono pod koniec 2016 r. Referat prezentujący rezultaty wzmiankowanych działań oraz różnorakie doświadczenia i wnioski z nich płynące, będzie stanowił niejako podsumowanie programu MKiDN. Ponadto w wystąpieniu zostaną wytyczone kierunki dalszych prac rejestracyjnych i pola bardziej szczegółowych badań.

The registration of the Polish collections abroad, with special attention given to endangered heritage (2006–2015)

Political changes which have been started in the beginning of the '90 resulted negative way on the situation of Polish collections abroad. Department for the Polish Cultural Heritage Abroad [presently: Department of Cultural Heritage Abroad and Wartime Losses] of Ministry of Culture and National Heritage noticed this increasing trend and launched in 2006 the programme „The registration of the Polish collections abroad, with special attention given to endangered heritage”, which was connected with previous efforts directed on creating the directory on Polish libraries abroad in the period 1938–1948 (published: 2005). The main purpose of the programme „The registration of the Polish collections abroad...” became collecting information on the Polish written heritage abroad, dispersed, very often not known and forgotten, and – specifically in recent years – endangered. The results of the query from the period 2006–2008 were published in 2009, whereas the results of the similar efforts from the period 2009–2015 were published in the end of 2016. The paper presents the activities mentioned above and their conclusions and is meant on the one hand to somehow summarize the programme of the Ministry of Culture and National Heritage and on the other to set the directions for the future registration efforts and fields of the more detailed research.

WIESŁAW CABAN, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Pamiętniki i listy zesłańców styczniowych: w zbiorach archiwów rosyjskich (centralnych i syberyjskich)

Po upadku powstania styczniowego około 20 000 Polaków znalazło się na zesłaniu syberyjskim. Poważną część tej grupy stanowili Polacy z ziem zabranych (Litwa, Białoruś, Ukraina). Zesłańcy z tego obszaru w zdecydowanej mierze wywodzili się ze zdeklasowanej szlachty. Na Syberię trafiły także kobiety. W przypadku niektórych była to kara za działalność polityczną w latach 1863–1864, inne dobrowolnie podążyły za mężami lub narzeczonymi. Polscy zesłańcy na Syberię starali się żyć w swoich grupach, zwanymi niejednokrotnie „Ogólami”. Podlegały one szczególnemu nadzorowi władz carskich. Z dużą częstotliwością posądzano je o przygotowanie zbrojnego spisku. Gdy tylko zrodziły się podejrzenia, następowały aresztowania, rekwirowano też wszelką korespondencję z rodziną, pamiętniki i różnego rodzaju zapiski z pobytu na Syberii. Wszelka spuścizna piśmiennicza zesłańców trafiała do sekretnego archiwum III Oddziału Szefa Żandarmerii i jest przechowywana w Gosudarstwiennym Archiwie Rossijskoj Federacji (GARF) w Moskwie. Część zapisków została natomiast odnaleziona w Omsku, Tomsku i Krasnojarsku. Na podstawie tej spuścizny możemy z jednej strony odtworzyć życie codzienne polskich zesłańców, z drugiej – sytuację materialną rodzin polskich mieszkających na ziemiach zabranych. Listy pisane przez krewnych, zwłaszcza z Wileńszczyzny, są też ciekawym zabytkiem kultury języka polskiego. Pamiętać trzeba bowiem, że wychodziły one spod ręki drobnej szlachty, słabo wykształconej.

Diaries and letters of exiles (after the January Uprising of 1863) in the Russian archives (Central and Siberian)

After the failure of the January 1863 Uprising, about 20 thousand Poles found themselves in Siberian exile. A significant part of this group were Poles who lived in the Taken Lands (Lithuania, Belarus, Ukraine), the area unofficially known as the Western Krai. The exiles from this area came mainly from the impoverished gentry. There were also women in exile. Some of them went there because of their political activity in the years 1863–1864, and others voluntarily followed their husbands or fiancées. Polish exiles in Siberia tried to live in their groups, sometimes called „Ogól”, which were under the special supervision of the tsarist authorities. They were systematically suspected of preparing an armed conspiracy. Whenever such suspicions arose, they were quickly followed by arrests and all correspondence with the family, memoirs, and various documents were confiscated.

All of that written legacy was sent to the secret archive of the 3rd Headquarters of the Gendarmerie and is now stored in Gosudarstwiennym Archiwie Rossijskoj Federacji (GARF) in Moscow. However, some of it was found in Omsk, Tomsk and Krasnojarsk.

On the basis of this legacy we can recreate the everyday life of Polish exiles. It also sheds light on the material situation of Polish families living in the Taken Lands. Letters written by relatives, especially from Vilnius, are also an interesting monument of Polish culture. It must be remembered that these letters were written by a poorly educated gentry.

JOLANTA CHWASTYK-KOWALCZYK, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Pułapki czyhające na badacza polskiej prasy emigracyjnej w Wielkiej Brytanii

Artykuł omawia trudności, na jakie natrafia badacz polskiej prasy emigracyjnej w Wielkiej Brytanii. Zasadniczym problemem jest niekompletność zbiorów archiwalnych oraz roczników konkretnych tytułów czasopism w Polsce i za granicą, brak rzetelnych, holistycznych naukowych opracowań na wskazany temat, duże rozproszenie zbiorów, często brak dostępu do nich. Ponadto do kompetencji niezbędnych przy tego typu studiach należy zaliczyć umiejętność odczytania kontekstu politycznego czy społecznego źródeł wytworzonych w kręgu określonych opcji politycznych, koterii i ugrupowań, a także – odwoływania się do pamięci niektórych żyjących jeszcze przedstawicieli pokolenia „niezłomnych”, tworzących czasopisma uchodźcze. Ważną kwestią jest dokonanie właściwej selekcji źródeł.

Traps lurking on researchers of Polish émigré press in the UK

The article discusses difficulties encountered by researchers of Polish émigré press in the UK. The main problem is the incompleteness of archival collections and yearbooks of specific magazines, lack of reliable, holistic, scientific studies of this subject, significant dispersion of the collections, frequent lack access to them, required ability to read the political or social context of the sources burdened with provenance of specific political options, coteries and groups, necessity to reference the memories of a few living representatives of the generation of the „invincible”, who edited the refugee magazines. An important issue is the proper selection of sources.

IRYNA CIBOROWSKA-RYMAROWICZ, Biblioteka Narodowa Ukrainy im. W.I. Wernadskiego, Kijów

Druki polskie i książki o tematyce polonistycznej w księgozbiorze klasztornym karmelitów bosych w Berdyczowie (z 1781 roku)

Berdyczowski klasztor Karmelitów Bosych pw. Niepokalanego Poczęcia NMP znajdował się na terenie diecezji kijowskiej, później – łucko-żytomierskiej, w obrębie Polskiej Prowincji Karmelitów Bosych pw. Ducha Świętego. Fundatorem klasztoru był wojewoda kijowski Janusz Tyszkiewicz, który zbudował go jako wotum za uwolnienie z niewoli tatarskiej. Aktu fundacyjnego dokonał 19 VII 1630 r. w Trybunale Koronnym Lubelskim. Po kasacji klasztoru przez władze rosyjskie w 1866 r. jego księgozbiór został w 1878 r. przewieziony do Kijowa i przekazany Bibliotece Uniwersyteckiej, a następnie wraz z nią włączony w latach 1927–1928 do Biblioteki Narodowej Ukrainy. Rękopiśmienny katalog biblioteki klasztornej z 1781 r. jest ważnym źródłem do historii i charakterystyki księgozbioru karmelitańskiego. Spis zawiera 3467 opisów bibliograficznych obejmujących 7264 tomy (uporządkowane w 19 działach tematycznych). Księgoznawcza analiza treści katalogu pozwoliła na zestawienie danych statystycznych i tematycznych dotyczących druków polskich znajdujących się w bibliotece klasztornej.

Polish editions and polonaise theme books in the Library of Berdychiv Friary of Barefoot Carmelites (according to the manuscript catalogue 1781)

The Holy Virgin's Conception Berdychiv Friary of Barefoot Carmelites was situated within the Kyiv, later Lucko-Zhytomyr diocese, the Holy Spirit Polish Province of the Order of Barefoot Carmelites. The monastery was founded by Kyiv voievoda Ianush Tyshkevich († 1649) in 1630, as a votive offering for rescuing from the Tatar bondage. The Berdychiv Friary was the centre of religious ideology and culture, and its activities were aimed at the dissemination of Roman Catholicism in ethnic Ukrainian territories. At the end of the 18th century the library registered nearly 7000 volumes. In 1866 the Friary was abolished by Russian authorities, and books were transferred to the Library of S. Volodymyr University in Kyiv, and then (in 1927–1928) to the V. Vernadsky National Library of Ukraine. Nowadays the Berdychiv Friary Library is the largest book collection of the Roman-Catholic monasteries' libraries in Ukraine. Its handwritten catalogue of manuscripts „Index Librorum Bibliothecae Carmelitarum Discalceatorum Conventus Berdicoviensis conscriptus in Anno 1781 Mense Decembri” is an important source for historical and book studies. It consists of 3467 bibliographic descriptions of 7264 volumes, divided into 19 thematic sections. Correlation of statistical and subject data on Polish printings from this library was offered as a result of a book analysis of the catalogue content.

MARIANNA CZAPNIK, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

Polonika starodruczne w bibliotekach naukowych Nowego Jorku

W referacie zostaną omówione zbiory poloników XV–XVIII w. przechowywane w bibliotekach naukowych Nowego Jorku. Największy zespół, obejmujący ponad 500 dzieł, znajduje się w Bibliotece Publicznej Nowego Jorku (New York Public Library). Jeśli chodzi o biblioteki uniwersyteckie, wartościowy zbiór poloników wchodzi w skład księgozbioru Uniwersytetu Columbia. Znacznie mniejsze kolekcje, liczące od kilku do kilkadziesiątu woluminów, posiadają inne uczelnie: Union Theological Seminary Library, the General Theological Seminary Library oraz New York Academy of Medicine. Niewielkie zespoły lub pojedyncze egzemplarze można odnaleźć również w bibliotekach towarzystw naukowych lub fundacji.

Wartościowe i rzadkie polonika, w tym kilkanaście inkunabułów i wczesnych druków XVI w. wydanych w oficynach krakowskich, zgromadziła Pierpont Morgan Library. Liczne pozycje unikatowe lub rzadko spotykane w polskich bibliotekach zawiera szacowany na ok. 300 egzemplarzy zbiór druków okolicznościowych i urzędowych przechowywany w nowojorskiej bibliotece publicznej.

Early Printed Polonica in the New York Research Libraries

The paper will discuss the collection of polonica printed from the 15th to 18th century, held by various New York research libraries. The New York Public Library (NYPL) is the owner of the largest collections of Polish materials in the New York area. Valuable and rare editions issued in Cracow, among them incunabula and a nearly books from the 16th century, have been collected by the Pierpont Morgan Library. A number of books acquired by the Pierpont Morgan Library came from some outstanding Polish scattered collections. Among them are items previously owned by the King Stanisław I Leszczyński and his wife Catherine Opalińska, Marie Leszczyńska, a queen consort of France and Navarre, Elisabeth Potocka née Radziwiłł, Jan Potocki and the Mniszech family.

Polish-subject materials owned by several academic libraries, such as Columbia University Library, Union Theological Seminary Library, General Theological Seminary Library and the New York Academy of Medicine. Small number of title scan be found among the holdings of the Hispanic Society of America, Brooklyn Public Library, Carnegie Endowment for International Peace, New York Botanical Garden, and in the New York Historical Society.

These books represent various fields of science, history and old Polish literature, natural sciences, legal sciences, and theology, with a rich collection of reformation and counter-reformation literature. Many of them were written by well-known Polish authors, including Stanisław Hozjusz, Marcin Kromer, Mikołaj Kopernik (Nicolaus Copernicus), Wawrzyniec Goślicki and Jan Heweliusz (Johannes Hevelius).

PIOTR DASZKIEWICZ, Polska Akademia Nauk, Muséum National d'Histoire Naturelle

Książki gdańskich przyrodników w zbiorach rękopisów Biblioteki Głównej Narodowego Muzeum Historii Naturalnej

W XVII i XVIII w. gdańska szkoła przyrodnicza odgrywała ważną rolę w rozwoju historii naturalnej i położeniu podwalin pod nowoczesną biologię. W tym okresie gabinet przyrodniczy króla Francji, a następnie MNHN stanowił jedno z najważniejszych centrów naukowych Europy. Liczne ślady współpracy gdańskich przyrodników z tą instytucją przetrwały w muzealnej kolekcji. Gdańscy przyrodnicy odegrali znaczącą rolę w powstaniu *Histoire naturelle*, pierwszej nowoczesnej encyklopedii przyrodniczej, zredagowanej przez Georges'a-Louisa Leclerca Buffona (1701–1788). Biblioteka MNHN posiada w swoich zbiorach książki Adriana Pauliego, Nicolasa Olhafena, Georga Segerusa, Ernsta Gottfrieda Heysego, Johanna Adama Kulmusa, Christiana Mentzla, Christophora Gottwalda, Georgasa Andrea Helwinga, Joahannesa Philippusiusa i Jacoba Breyniusów, Jacobusa Theodorusa Kleina, Michaela Christophora Hanoviusa, Gottfrieda Reyegera, Johanna Daniela Titiusa, Johanna Reinholda i Georga Forsterów. Ponad 100 książek gdańskich przyrodników, a także rękopisy i korespondencja m.in. G. Forstera pozwalają na częściowe odtworzenie historii współpracy gdańskich przyrodników z gabinetem króla Francji i MNHN.

The books of the naturalists of Gdańsk in the collection of the National Museum of Natural History (MNHN) in Paris

The naturalist school in Gdańsk played a major role in the development of natural history and the foundations of modern biology. The Cabinet of the King of France, then the National Museum of Natural History, was one of the most important scientific centers in Europe. The numerous traces of the collaboration of the naturalists of Gdańsk with the center of Paris persist in the collections of the MNHN. The naturalists of Gdańsk played an important role in the redaction of *Histoire naturelle* published by Georges-Louis Leclerc comte de Buffon (1707–1788). The central library of the MNHN has books written by Adrian Pauli, Nicolas Ölhafen, Georg Segerus, Ernst Gottfried Heyse, Johann Adam Kulmus, Christian Mentzel, Christoph Gottwald, George Andrea Helwing, Johannes Philippus and Jacob Breyne, Jacobus Theodorus Klein, Michael Christophe Hanovius, Gottfried Reyger, Johann Daniel Titius, Johann Reinhold and Georg Forster. More than 100 books as well as numerous manuscripts, including the correspondence of Georg Forster, allow for a partial reconstruction of the history of the scientific relation between Gdańsk Natural History school with the Cabinet of the French King and the MNHN.

MAREK DERWICH, Uniwersytet Wrocławski

Księgozbiory z klasztorów polskich w zbiorach obcych w świetle badań przeprowadzonych w ramach projektu „Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja” realizowanego w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016

W referacie zostaną przedstawione następujące zagadnienia:

1. Główne założenia projektu badawczego „Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja” [Cultural heritage of dissolved monasteries on the territory of former Poland and in Silesia in 18th and 19th c.: fate, significance, cataloguing], zwłaszcza w zakresie badań nad rękopisami i drukami pozostałymi po skasowanych klasztorach. [Pełne założenia por. <http://www.kasaty.pl/projekt/> (po polsku) i <http://www.kasaty.pl/the-project/> (po angielsku)].
2. Układ i zawartość sporządzonych w ramach realizacji tego projektu czterech (spośród 15) baz danych, w których znajdują się informacje na temat rękopisów i druków ze skasowanych klasztorów, mianowicie: druki; rękopisy; muzykalia; bibliografia.
3. Zakres przeprowadzonych kwerend w zakresie rękopisów i druków po skasowanych klasztorach zachowanych w zbiorach zagranicznych.
4. Wymierny rezultat tych kwerend, w postaci:
  - sprawozdań [por. szczególnie „Hereditas Monasteriorum”, t. 1–7, dostępne online: <http://hm.kasaty.pl/strona-glowna/> i <http://hm.kasaty.pl/home/>]
  - publikacji (opublikowanych i przygotowanych do druku) [por. publikacje wydane w serii „Dziedzictwo Kulturowe po Skasowanych Klasztorach”, dostępne online: <http://www.kasaty.pl/publikacje/seria-wydawnicza/> i <http://www.kasaty.pl/publications/publication-series/>; „Hereditas Monasteriorum”, t. 1–7, dostępne online: <http://hm.kasaty.pl/strona-glowna/> i <http://hm.kasaty.pl/home/> oraz publikacje zestawione na stronie <http://www.kasaty.pl/publikacje/> i <http://www.kasaty.pl/publications/>]
  - wpisów do baz danych
5. Dalsze zamierzenia badawcze.

Books from Polish monasteries in foreign collections in the light of research conducted under the project „Cultural heritage of dissolved monasteries on the territory of former Poland and in Silesia in 18th and 19th centuries: fate, significance, cataloguing” carried out within the framework of the Ministry of Science and Higher Education’s „National Programme for the Development of Humanities” for 2012–2016. The following topics will be discussed in the paper:

1. Main premises of the project „Cultural heritage of dissolved monasteries on the territory of former Poland and in Silesia in 18th and 19th centuries: fate, significance, cataloguing”, especially with regard to studies of manuscripts and printed books from the dissolved monasteries (For complete premises, see <http://www.kasaty.pl/projekt/> (in Polish) and <http://www.kasaty.pl/the-project/> (in English)).
2. The layout and contents of 4 (out of 15) databases created under the project featuring information about manuscripts and printed books from the dissolved monasteries, namely: printed books, manuscripts, music items, bibliography.
3. Scope of preliminary research conducted with regard to manuscripts and printed books from the dissolved monasteries surviving in foreign collections.
4. Tangible results of the preliminary research in the form of:
  - reports [cf. especially *Hereditas Monasteriorum*, vol. 1–7, available online: <http://hm.kasaty.pl/strona-glowna/> and <http://hm.kasaty.pl/home/>]
  - publications (published and forthcoming) [cf. books published in the “Cultural Heritage of Dissolved Monasteries” series, available online: <http://www.kasaty.pl/publikacje/seria-wydawnicza/> and <http://www.kasaty.pl/publications/publication-series/>; “*Hereditas Monasteriorum*”, vol. 1–7, available online: <http://hm.kasaty.pl/strona-glowna/> and <http://hm.kasaty.pl/home/> as well as publications listed on <http://www.kasaty.pl/publikacje/> and <http://www.kasaty.pl/publications/>]
  - entries in the databases
5. Further research plans.

KS. HIERONIM FOKCIŃSKI, Papieski Instytut Studiów Kościelnych, Rzym

Polonijne dziedzictwo piśmiennicze w zbiorach rzymskich i włoskich

Przez wieki Polskę z Włochami, a zwłaszcza z Rzymem, łączyły bardzo ożywione kontakty. Tutaj już w XVI w. powstawały takie ośrodki jak kościół polski, a przy nim – najstarsza biblioteka polska poza granicami kraju, czy hospicjum dla pielgrzymów. Na ten czas datuje się także pierwsze próby stworzenia domu, w którym mogłaby zatrzymywać się młodzież przybywająca na studia. Archiwa włoskie, szczególnie watykańskie, należą do najbogatszych w polonika. Korzystali z nich od dawna badacze z Polski. Celem niniejszej próby przybliżenia polskiego dziedzictwa piśmienniczego jest przede wszystkim prezentacja wysiłków ośrodków polonijnych w zakresie gromadzenia i udostępniania polskich zbiorów bibliotecznych oraz dokumentacji archiwalnej. Omówiono dość bogatą, chociaż mało znaną działalność wydawniczą, bibliograficzną, organizowanie różnych akcji i imprez oraz współpracę z instytucjami włoskimi, a także z licznymi w Rzymie ośrodkami obcych państw.

The Polish diaspora's written heritage in the Rome and Italian collections

Throughout the centuries Poland and Italy (specifically Rome) were strongly tied. Here, in Italy in 16th Century were established such institutions as Polish church with affiliated the oldest Polish library abroad. Here there were established hospitals for pilgrims and here there were provided first attempts of setting centres for the youth arriving to Italy for their studies. Italian archives (specifically in Vatican) belongs to the ones which are the richest in Polish diaspora collections. It has been long time since Polish researchers are using them. The paper is an attempt to present Polish written heritage and aims mainly on presenting above all activity of the Polish diaspora institutions in the scope of collecting and distributing Polish library collections and archival documentation. There is discussed relatively rich, however hardly known publishing, bibliographic, activity, organisation of different actions and events and cooperation with Italian institutions as well as with numerous centres run by the other countries in Rome.

REGINA FRĄCKOWIAK, Biblioteka Kongresu Stanów Zjednoczonych, Waszyngton

Wybrane przykłady kolekcji dotyczących Polski w zbiorach Biblioteki Kongresu Stanów Zjednoczonych

Celem prezentacji jest omówienie wybranych dokumentów piśmienniczych i niepiśmienniczych związanych z Polską, gromadzonych i udostępnianych w Bibliotece Kongresu USA. Niektóre dokumenty z nich są całkowicie lub częściowo zdigitalizowane i prezentowane na stronach internetowych Biblioteki Kongresu. Przedstawione będą między innymi *polonica*, takie jak: „Polska Deklaracja o Podziwieniu i Przyjaźni dla Stanów Zjednoczonych”; Rękopiśmienna księga osób zarejestrowanych w polskim konsulacie w Szanghaju, 1934–1941; Polskie książki adresowe i telefoniczne; Kolekcja niezależnych publikacji – biuletynów, czasopism, deklaracji, gazet, książek i ulotek – publikowanych w kraju w latach 1976–1990 i znajdujących się w zbiorach Biblioteki Kongresu.

Selected Sources Related to Poland in the Collections of the Library of Congress

The aim of this presentation is to discuss the selected written and non-written documents related to Poland, available in the Library of Congress. The documents that are fully or partially digitized and presented on the website of the Library of Congress have been chosen. The following *polonica* are characterized: „Polish Declarations of Admiration and Friendship for the United States”, „Ledger listing in handwriting persons registered at the Polish consulate in Shanghai, 1934–1941” and also Polish address and telephone books, as well as examples of „independent publications”, i.e. newsletters, magazines, declarations, newspapers, books and leaflets published in the country in the years 1976–1990.

KARINA GARSZTECKA, Universität Bremen

Kolekcje drugiego obiegu wydawniczego 1976–1990 i emigracji solidarnościowej w zbiorach Forschungsstelle Osteuropa an der Universität Bremen

Instytut Badań Europy Wschodniej przy Uniwersytecie Bremeńskim, założony w maju 1982 r. pod nazwą Centrum Badawcze Literatury Niezależnej i Ruchów Społecznych w Europie Wschodniej, miał od początku istnienia na celu zarówno badanie ruchów społecznych i kultury niezależnej w byłym bloku wschodnim, jak i gromadzenie źródeł w tym zakresie. Kolekcje polskiego drugiego obiegu wydawniczego, wciąż kompletowane, obejmują dzisiaj ok. 3500 druków zwartych, ok. 2800 tytułów druków ciągłych, pocztę niezależną, w tym 2600 znaczków, ulotki, plakaty, nagrania audio i audiowizualne. Zbiory te powstały m.in. dzięki aktywnej współpracy z emigrantami, uzupełniane są dziś w bremeńskim archiwum przez materiały i prywatne kolekcje tychże. W swoim wystąpieniu pragnę w kilku słowach przedstawić wspomniane kolekcje polskie, jak też dwa projekty opisu archiwalno-bibliotecznego zbioru znaczków drugoobiegowych i ulotek.

Collection of „second circulation” 1976–1990 and Solidarity-emigration in the Forschungsstelle Osteuropa an der Universität Bremen

The article briefly describes the aims of the Research Centre for Eastern Europe / Forschungsstelle Osteuropa. It was first founded in May 1982 as „The Research Centre for Independent Literature and Social Movements in Eastern Europe at the University of Bremen”. The chief reason for the establishment of the Centre was the proclamation of martial law in Poland. The original idea stemmed from the Czech dissidents, who believed that research institutes should be established to work on the countries within the Soviet sphere of influence, without putting emphasis on the nature of the party and state. The Centre began its work by collecting material on „Samizdat”, testimonies of the political opposition, religious conflicts, and artistic dissent after 1945/53. The Polish collection contains a comprehensive set of volumes of „Second Circulation”, 1976–1989/90. There are textual materials: journals of trade union, and „Solidarność” movement, books published in underground, documents and leaflets, independent mail, posters, and audio-visual materials. Thanks to the participation of emigrants the Bremer archive owes its success. Their private collections today are particularly important, and unique in their character. Examples for cataloging and archival description are cited.

ZDZISŁAW GĘBOŁYŚ, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcy

Cieszyńska bibliografia regionalna. Od Londzina i Estreichera do Śląskiego Korbuta, Zahradnika i wieku Internetu

Pierwszą książką na Śląsku Cieszyńskim była wydana w Cieszynie przez Jana Muthmanna, cieszyńskiego pastora, a opublikowana w Brzegu w 1716 r. broszura *Wierność Bogu i cesarzowi, czasu powietrza morowego należąca*. Do dnia dzisiejszego nie powstała kompletna bibliografia rejestrująca dorobek piśmienniczy powstały na obszarze Śląska Cieszyńskiego czy wężej – w jego stolicy, w Cieszynie, obejmująca całość tamtejszej produkcji wydawniczej od XVIII w. do czasów współczesnych. W referacie prezentację i omówienie znajdą najważniejsze dokonania na polu odnotowywania i dokumentowania piśmiennictwa Śląska Cieszyńskiego. Rejestracja produkcji wydawniczej na tym terytorium będzie pokazana w całym splocie skomplikowanych i zmiennych uwarunkowań politycznych, kulturalnych i ekonomicznych. Na podstawie przeprowadzonej analizy i krytyki oraz porównania ze sobą poszczególnych spisów wskazane zostaną potrzeby w zakresie rejestracji druków cieszyńskich, działania podejmowane na tym polu przez stronę polską i czeską oraz postulaty, które mają prowadzić do powstania kompletnej bazy danych cieszyńskiej produkcji wydawniczej.

Cieszyn regional bibliography. From Londzin and Estreicher to Silesian Korbut, Zahradnik and the Internet age

The first book in Cieszyn Silesia was edited by Jan Muthmann, pastor from Cieszyn, and published in Brzeg in 1716. It was a brochure „Faithful to God, emperor in the time of groovy air”, a methodological handbook, combined with a prayer book and songbook. It was considered as the oldest famous Polish book written in Cieszyn. Detailed characteristics of publication output in the region is hardly possible, due to lack of comprehensive bibliographies, which would register regional prints, including no partial bibliographies of Polish, Czech or German literature. There is no bibliography registering literature not only from the Cieszyn Silesia, but even from Cieszyn itself, a capital of the region, until nowadays. The paper will present the most important accomplishments in documentation of literature from the Cieszyn Silesia, including bibliographies of the 19th century, like *Bibliografia Polska* of Karol Estreicher, bibliographies by Gabriel Korbut, Józef Londzin, Jan Szeruda, Wincenty Ogrodziński, Ludwik Musioł, Ludwik Brożek, Władysław Chojnacki, Małgorzata Szelong and Stanisław Zahradnik. Registration of regional publishing production will be presented in political, economical and cultural context. Polish and Czech activities and efforts aiming and development of a complete database of the Cieszyn Silesia bibliography will be discussed.

OLGA GUSEVA, Petersburski Uniwersytet Państwowy

Польская коллекция Славянского фонда Библиотеки РАН: история и исследования

Славянский фонд Библиотеки Российской академии наук в Санкт-Петербурге, созданный в 1883 году – это крупнейшее собрание славянской книги XVII – первой трети XX вв. Коллекция польской книги в фонде насчитывает около 40 000 книг и брошюр и до 2000 периодических и продолжающихся изданий, из которых 2700 экземпляров – это издания XVII-XVIII вв. В формировании польского собрания огромную роль играли частные коллекции, в разные годы приобретённые или переданные в дар Библиотеке, а также попавшие в академическое собрание в качестве военных трофеев. Издания XIX в. попадали в БАН благодаря системе обязательного экземпляра. Изучение польского собрания Славянского фонда началось в 90-е годы XX века. За минувшие годы было издано несколько каталогов, выявлены и описаны все старопечатные издания, проведена их фазовая консервация. В настоящее время ведётся работа по созданию электронного каталога всего собрания.

The Polish collection in the Slavic Department of the Library of the Russian Academy of Sciences: history and studies

The Slavic Department of the Library of the Russian Academy of Sciences was created in 1883 as a Slavic non-Russian collection. At present, the Slavic department numbered about 80 000 items. The Polish collection consisted of more than 40 000 items, among them about 2700 books and magazines were published in XVII–XVIII centuries. The main sources for the acquisition of Polish collection were the purchase of books, the gifts from organizations and scientists and the war booty. In XIX century, the Slavic Department received legal deposit copies of all Polish editions published in the Russian Empire.

Research work on the Polish collection started in the late 1990s, since that time were published several catalogues, studied the collection of old Polish books and all the books published before XIX century were restored and transferred to phased conservation. The Slavic Department is in the process of creating electronic catalogue of its collections.

JOLANTA GWIOŹDZIK, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Benedictina tynieckie w zbiorach lwowskich

Po kasacie klasztoru benedyktynów w Tyńcu, biblioteka, istniejąca od XI wieku, została rozproszona. Do Lwowa trafiła część starych druków i rękopisów. Obecnie nieliczne stare druki pochodzące z tego jednego z najciekawszych historycznych księgozbiorów klasztornych są przechowywane w Bibliotece Uniwersyteckiej we Lwowie. Zachowały się także oryginalne oryginalne renesansowe oprawy i zapisy proveniencyjne. W Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibliotece Ukrainy im. W. Stefanyka znajduje się natomiast bardzo ciekawy zbiór rękopisów, m.in. inwentarz apteki, akta kapituły, a przede wszystkim katalog biblioteki, który przynosi informację o charakterze kolekcji i sposobie jej organizowania i przechowywania. W referacie zaplanowano omówienie tych zbiorów.

Benedictina from Tyniec in Lviv library collections

After the dissolution of the benedictine monastery in Tyniec the library, which had existed there since 11th century, was scattered. A part of the old prints and manuscripts went to Lviv. Nowadays few old prints coming from this one of the most interesting historical monastery book collections are kept in the University Library in Lviv. What is more, some of the original renaissance covers and provenance manuscripts have been preserved. In the Lviv National Vasyl Stefanyk Scientific Library of Ukraine there is a very interesting manuscript collection which includes among others apothecary's inventory and chapter figures, but first and foremost the library's catalogue, which gives information about the character of the collection and ways of its organising and storage. There is an expose on these collections planned in this paper.

OLAF HAMANN, Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz

Die Polonica-Sammlung der Staatsbibliothek zu Berlin PK und Aspekte der Provenienzforschung

Die SBB PK verfügt über eine der umfangreichsten Sammlungen polnischsprachiger Literatur in Deutschland. Seit Eröffnung der Bibliothek im Jahr 1661 sammelt sie umfassend Veröffentlichungen aus und über Polen mit dem Schwerpunkt im Bereich der polnischen Sprache, Literatur und Kultur, der deutsch-polnischen Beziehungen sowie der jeweiligen Minderheiten in beiden Ländern. Diese historische Sammlungsentwicklung sowie die heutigen Aufgaben der SBB PK bei der Literatur – und Informationsversorgung der wissenschaftlichen Fachöffentlichkeit in Deutschland sollen dargelegt werden.

Wie die Geschichte beider Länder ist auch die Sammlungsentwicklung der SBB PK von zahlreichen Brüchen geprägt. Zur Erforschung eines dieser Brüche startete die SBB PK Jahren ein Programm zur Erforschung der Provenienzgeschichte von NS-verfolgungsbedingt entzogenen Büchersammlungen. In welchem Maße davon auch die Polonica-Sammlung der SBB PK betroffen ist, soll an Beispielen herausgearbeitet werden.

The Polonica-collection of the Staatsbibliothek zu Berlin and aspects of provenance research

The Staatsbibliothek zu Berlin (SBB PK) has one of the most comprehensive collections of Polish-language literature in Germany. Since the opening of the library in 1661, it has been comprehensively collecting publications from and about Poland with a special emphasis on Polish language, literature, and culture, German-Polish relations, and on the respective minorities in both countries. This historical collection development as well as the current tasks of the SBB PK in the field of literature and information supply of the scientific audience in Germany are to be presented.

Like the history of both countries, SBB PK's collection development is characterized by numerous breaches. To investigate one of these fractions, the SBB PK started a research program on the history of Nazi persecuted book collections. The extent to which the polonica collection of the SBB PK is affected is to be illustrated by examples.

LIGIA HENCZEL-WRÓBLEWSKA, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Ludzie polskiej książki we Włoszech w XX wieku – inspiracje twórcze. Wybór

Przedstawiciele różnych narodów jeździli do Italii, aby kształcić się na uniwersytetach, poznawać włoską kulturę, zdobywać ogładę towarzyską, doskonalić warsztat artystyczny. Ponad osiem wieków temu Polacy dołączyli do grupy admiratorów tej krainy. Swoje ślady pozostawili w Italii w postaci dokumentów, literatury, dzieł sztuki, nekropolii. Zachowane dziedzictwo polskiej pamięci piśmienniczej podtrzymuje więzy przynależności do tego samego świata kultury europejskiej.

Wśród ludzi polskiej książki we Włoszech w XX w. można wyróżnić kilka grup. To zarówno polscy pisarze i poeci (m.in. Gustaw Herling-Grudziński, Jerzy Hordyński, Andrzej Zieliński, Dominik Morawski, Marek Lehnert), ludzie nauki, historycy i bibliotekarze (m.in. Karolina Lanckorońska, Józef Feliks Michałowski, Bronisław Biliński, Hieronim Fokciński, Jan Władysław Woś) czy tłumacze polskich tekstów na język włoski lub odwrotnie (m.in. Wanda Wyhowska de Andreis, Anna Czajka-Cunico, Jolanta Kowalska-Durazzano, Ludmiła Grygiel). Polonijny dorobek zgromadzony we włoskich bibliotekach czy archiwach świadczy zarówno o wartości wspólnych korzeni kulturowych, jak i o nieustannej aktywności Polaków na polu utrwalania i upowszechniania polskiego dziedzictwa piśmienniczego na terenie Włoch.

People of Polish book in Italy in the 20th century – selected creative inspirations

Representatives of different nations have been travelling to Italy to study in universities, to learn Italian culture, to attain social status, to improve their art workshops for centuries. More than 8 centuries ago the Poles joined the group of admirers of this land. They tried to draw from this source as much as possible. They left their traces in Italy in the form of documents, literature, works of art, necropolis. The preserved heritage of Polish writing memories maintains the bonds of belonging to the same world of European culture.

Among the people of the Polish book in Italy in the 20th century several groups can be distinguished. They are both Polish writers and poets (among others Gustaw Herling-Grudziński, Jerzy Hordyński, Andrzej Zieliński, Dominik Morawski, Marek Lehnert), science people, historians and librarians (Karolina Lanckorońska, Józef Feliks Michałowski, Bronisław Biliński, Hieronim Fokciński, Jan Władysław Woś), and translators (Wanda Wyhowska de Andreis, Anna Czajka-Cunico, Jolanta Kowalska-Durazzano, Ludmiła Grygiel). The Polish community's achievements in Italian libraries and archives show both the value of common cultural roots and the constant activity of Poles in the field of consolidation and dissemination of the Polish literary heritage in Italy.

HENRYKA ILGIEWICZ, Instytut Badań Kultury Litwy, Wilno

Biblioteki polskich towarzystw naukowych w Wilnie w pierwszej połowie XX wieku

Liczne polskie towarzystwa naukowe, działające w Wilnie w pierwszej połowie XX w., miały własne biblioteki. Na samym początku XX w. nieduży, lecz starannie dobrany księgozbiór posiadało nielegalne Towarzystwo Miłośników Starożytności i Ludoznawstwa (1899–1907). Wiele starodruków i cennych rękopisów znajdowało się w zbiorach Towarzystwa Muzeum Nauki i Sztuki (1907–1914). Zbiory tych towarzystw po ich rozwiązaniu zostały przekazane Towarzystwu Przyjaciół Nauk w Wilnie. Pokażne zbiory zgromadziło Towarzystwo Biblioteki im. Eustachego i Emilii Wróblewskich (1912–1922) oraz Towarzystwo Pomocy Naukowej im. Wróblewskich (1922–1939). Dały one początek Bibliotece Państwowej im. Wróblewskich w Wilnie. Bogate zbiory biblioteczne posiadało Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie (1907–1939). W przededniu drugiej wojny światowej biblioteka towarzystwa miała około 120 000 tomów, nie licząc ok. 20 000 tomów dubletów. Nie brakło w niej starodruków i książek rzadkich. Dział rękopisów zawierał 1033 tek oraz 2405 dokumentów, aktów i listów luźnych.

The libraries of Polish scientific societies in Vilnius in the first half of 20th century

Numerous Polish societies active in Vilnius in the first half of 20th century possessed their own libraries. From the very beginning of the 20th century the illegal Lovers of Classical Antiquity and Folklore Society (1899–1907) possessed a little but carefully selected collection of books. There were many ancient printings and valuable manuscripts in the collections of the Museum of Science and Art Society (1907–1914). Libraries of these societies, after their dissolution, were passed to the Friends of Science Society in Vilnius. Significant collections were also possessed by the Society of the Eustachy and Emilia Wróblewski Library (1912–1922), and the Eustachy and Emilia Wróblewski Scientific Society (1922–1939). They made a fundament for the Eustachy and Emilia Wróblewski State Library in Vilnius (1926–1939). The Friends of Science Society in Vilnius (1907–1939) also run a big library, amounting to approx. 120 000 volumes and 20 000 doublet volumes, with many ancient printings and rare books, on the eve of the World War II. The manuscript section contained 1033 files and more than 2405 single documents. All these libraries played important role in the scientific and cultural life in Vilnius.

ZOJA JAROSZEWICZ-PIERESŁAWCEW, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn

Stan i kierunki badań nad księgozbioremami chrześcijan obrządku wschodniego z I Rzeczypospolitej

Zasadnicza część księgozbiorów wyznawców prawosławia i grekokatolików z ziem I Rzeczypospolitej znalazła się poza granicami kraju. Były to kolekcje klasztorów, cerkwi, bractw cerkiewnych, szkół oraz duchownych. W referacie przedstawiona zostanie geografia i statystyka instytucji Kościoła wschodniego do rozbiorów Rzeczypospolitej. Analizie podda się zachowaną dokumentację: inwentarze, katalogi, akty wizytacji i kasacji oraz inne świadczące o istnieniu księgozbiorów.

Na podstawie literatury przedmiotu i własnych badań autorka ustali kierunki przemieszczenia zbiorów, obecny stan zachowania i opracowania. Dokona także omówienia wydanych za granicą katalogów pod kątem obecności w nich rękopisów i druków ze zbiorów chrześcijan obrządku wschodniego z terenów Rzeczypospolitej. Uzasadni również na wybranych przykładach znaczenie badań nad rozproszonymi zabytkami piśmienniczymi dla dziedzictwa kulturowego Rzeczypospolitej i Europy.

The books of Eastern Orthodox Christianity in the First Polish Republic: state of the art and research directions

The main body of book collections of Eastern Orthodox and Greek Orthodox Catholics from the area of the First Polish Republic ended up abroad. These were the collections of cloisters, Orthodox churches, Orthodox Christian brotherhoods, schools and priests. The analysis presents the geography and statistics of Eastern Orthodox Church institutions until the partition of Poland. It will discuss a variety of preserved documents, such as inventories, catalogues, acts of visitations and dissolutions of monasteries and parishes as well as other documents confirming the existence of the books. Based on the publications and her own research, the author of the analysis will present the directions in which the collections of books dispersed, their present condition and description. The paper also presents an analysis of foreign catalogues viewed through the prism of the presence in them of manuscripts and prints from the collections of Eastern Orthodox Church coming from the area of the Polish Republic. Some studied examples show the importance of research on the dispersed written heritage for the cultural legacy of the Polish Republic and Europe.

IRYNA KACHUR, Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. Wasyla Stefanyka

Авторские автографы в старопечатных книгах XVI-XVIII в. Львовской национальной научной библиотеки Украины им. В. Стефаныка

В процессе разноаспектных исследований старопечатного фонда латинским шрифтом Львовской национальной научной библиотеки Украины им. В. Стефаныка отложились сведения о наличии дарственных и маргинальных авторских записей польских писателей или адресованных польским научным и религиозным деятелям XVI-XVIII в. Уникальными артефактами письменной культуры являются экземпляры с авторской собственноручной корректурой, примерами которых являются хранящиеся в наших фондах *Listy i pisma X.B.W.* (Варшава 1786) варминского епископа Игнатия Красицкого, *Pacta conventa Augusti III Regis Poloniarum* (Гданьск 1763) гданского историка и юриста Готтфрида Ленгниха. Авторские дарственные и маргинальные записи, будучи отдельным объектом книговедческих исследований, являются универсальным источником истории языка, письменности и культуры. Сконцентрированная в них разноплановая информация помогает глубже проникнуть во взаимоотношения автора и потребителя книг. Авторские корректорские маргиналии, в свою очередь, приобретают особую ценность при дальнейшем составлении критических изданий.

Author's autographs in the old printed books of the XVI-XVIII centuries of Vasyl Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine

The evidence of existing of authors' dedicatory inscriptions of Polish writers or inscriptions addressed to Polish scientists and religious figures of XVI-XVIII centuries was distinguished in the process of various researches of an old printed books' fund in Vasyl Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine. Unique artifacts of written culture are copies with authors' own correction. The examples are *Listy i pisma X.B.W.* (Warsaw 1786) by Bishop of the Diocese of Warmia Ignacy Krasicki, *Pacta conventa Augusti III Regis Poloniarum* (Gdansk 1763) Gdansk' historian and lawyer Gottfried Lengnich. Author's dedicatory and marginal inscriptions as a separate object of bibliological researches are the universal source of history of language, writing system and culture. The diverse historical information concentrated in them helps to penetrate deeper into the relationship between the author and the consumer of books. Authors' correctors' marginal notes, in turn, acquire special value in the further compilation of critical publications.

JAN KACZOROWSKI, Uniwersytet Wrocławski

Londyńskie archiwum artysty emigracyjnego Jerzego Hima – omówienie zawartości oraz potencjału badawczego zbioru

Jerzy Him (1900–1986; znany również jako George Him) to urodzony w Łodzi artysta żydowskiego pochodzenia, który wraz z Janem Lewittem w 1933 r. założył cieszące się dużą popularnością studio graficzne Atelier Lewitt-Him. Artyści w 1937 r. przenieśli swoją działalność do Wielkiej Brytanii – osiedlili się w Londynie. J. Him pozostawił po sobie duży zbiór różnego rodzaju dokumentów. W jego skład wchodzi m.in. korespondencja, dzienniki, księgi adresowe, dokumenty finansowe, projekty i szkice prac, a nawet materiały plastyczne, których używał. Te wszystkie obiekty są świadectwem pracy twórczej artysty oraz jego kontaktów (zarówno biznesowych, jak i towarzyskich), które utrzymywał z klientami, instytucjami i znajomymi z całego świata. Archiwum, nad którym pieczę sprawowała żona artysty, po jej śmierci przekazane zostało do londyńskiego Archive of Art and Design przy Victoria and Albert Museum.

The George Him's Archive in London – content and research potential

Jerzy Him (1900–1986; later known as George Him) was the Jewish artist born in Łódź. In 1933, with his friend Jan Lewitt, he founded a design studio in Warsaw. In 1937 artists moved their company to United Kingdom and settled in London. When Him died, he left impressive collection of his artistic projects and personal documents. Archive contains his correspondence, diaries, address books, financial records, passports, photos and variety of his artistic works: sketches, proofs, original artworks, and even artistic tools. These belongings are records of his social life and whole artistic career from 1920s to 1986 when he died. Archive, initially kept by Him's widow, after her death was deposited in the Archive of Art and Design in Victoria and Albert Museum in London. Report is about history and content of the George Him's Archive. It's variety of documents and artworks might have some potential uses for researchers interested in Polish émigré art in XX century and history of Polish society in Great Britain.

KAMILA KAMIŃSKA-CHEŁMINIAK, Uniwersytet Warszawski

Korespondencja Jerzego Giedroycia i Stefana Kisielewskiego w zbiorach Instytutu Literackiego – charakterystyka zasobu

Celem mojego wystąpienia będzie przybliżenie podstawowych informacji na temat korespondencji między Stefanem Kisielewskim i Jerzym Giedroycem, zdeponowanej w archiwum Instytutu Literackiego w Maisons-Laffitte pod Paryżem. Korespondencja między redaktorem „Kultury” a felietonistą „Tygodnika Powszechnego” jest obszerna, obejmuje bowiem kilka dekad (lata 1946–1991) i jest świadectwem łączącej ich przyjaźni. Prawie 60-letnia znajomość S. Kisielewskiego i J. Giedroycia sięgała czasów przedwojennych, a więc okresu współpracy pod szyldem „Buntu Młodych”, później zaś „Polityki”. Listy wskazują, iż stosunki po wojnie zostały wznowione w 1946 r., kiedy to do Giedroycia dotarł pierwszy znak życia od dawnych znajomych i przyjaciół z Krakowa. W pierwszych listach do Kisielewskiego Giedroyc prosi o literaturę, periodyki, rękopisy oraz o wysondowanie możliwości docierania książek do kraju. Podczas wystąpienia powiem o objętości korespondencji, jej treści, znaczeniu oraz spróbuję odpowiedzieć na pytanie, czy rzuca ona nowe światło na relacje między Giedroyciem i „Kisielewskim”.

Jerzy Giedroyc and Stefan Kisielewski correspondence in the collections of the Literary Institute

The author presents information concerning correspondence between Stefan Kisielewski and Jerzy Giedroyc, kept in the archives of Instytut Literacki (the Literary Institute) in Maisons-Laffitte near Paris. The correspondence between the editor of „Kultura” and the columnist of „Tygodnik Powszechny” journals is extensive, as it encompasses several decades (the years 1946–1991), and constitutes a testimony of their friendship. Almost 60-year long acquaintance between S. Kisielewski and J. Giedroyc dates back to prewar times, specifically to the period of their cooperation under the name of „Bunt Młodych” and then „Polityka” journals. The letters indicate that their relationships after the war were resumed in 1946, when Giedroyc got the first sign of life from his old friends and acquaintances from Kraków. In his first letters to Kisielewski Giedroyc asks for literature, periodicals, manuscripts, and for checking a possibility for books to reach the country. In the course of the presentation I will speak about the volume of the correspondence, its content and significance, and I will attempt to answer the question if it sheds new light on the relations between Giedroyc and „Kisielewski”.

TETIANA KAROJEW, Winnicki Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. M. Kociubinskiego

Polskie księgozbiory Podola Wschodniego z początku XX w.: ogólna charakterystyka właścicieli i zawartości zbiorów (według zasobu Winnickiej Obwodowej Uniwersalnej Biblioteki Naukowej imienia K.A. Timiriaziewa, Ukraina)

Referat omawia prywatne księgozbiory Polaków z Podola Wschodniego z początku XX w., które zostały znacionalizowane przez władze sowieckie w latach 1919–1920, a obecnie są przechowywane w Winnickiej Obwodowej Uniwersalnej Bibliotece Naukowej imienia K.A. Timiriaziewa. Książki pochodzą głównie z ośmiu bibliotek rodowych z wiejskich majątków (Potockich – Strogonowych – Szczerbatowych z Niemirowa, Jakubowskich z Lulinets, Jaroszyńskich z Dzwonichy, Sobańskich z Obodiwki, Grochol-skich z Pietniczan i Stryżawki, Pełowskich z Wierzbowej, Zdziechowskich z Czerepashyniec, Russanowskich z Jakuszyńiec) oraz z 45 innych księgozbiorów prywatnych. W sumie kolekcja liczy około pięć tysięcy tomów w językach polskim, francuskim, niemieckim, rosyjskim, angielskim, łaćnińskim i ukraińskim wydanych od XVI do początków XX w. na ziemiach polskich jak również w innych krajach europejskich. Na podstawie jej składu można scharakteryzować strukturę powiązanych z książką zainteresowań Polaków z Podola, praktyk wykorzystania książek w życiu codziennym oraz rolę książki w kształtowaniu tożsamości narodowej.

Book collections of the Eastern part of the Podilla province belonged to Poles at the turn of the 20th century: general description of the owners and composition of the collection (according to library stocks of the K.A. Timiriazew Vinnytsia Regional General-Purpose Scientific Library, Ukraine)

The report discusses private book collections of the Poles residing in the Eastern part of the Podilla province, nationalized by Soviet authorities in the years 1919–1920, and currently held in the VRGPSL. These books come mostly from 8 family libraries of manor houses (belonging to the Pototski–Strogonov–Shcherbatov from Nemyriv, the Yakubovski from Liulintsi, the Yaroshynski from Dzvonykha, the Sobanski from Obodivka, the Grokholski from Piatnichany and Stryzhavka, the Pełovski from Verbova, the Zdziekhovski from Cherepashyntsi and the Russanovski from Yakushyntsi), and 45 other private collections. The collection in total amounts to approx. 5000 volumes in Polish, French, German, Russian, English, Latin, and Ukrainian languages, published in 16th to the turn of 20th centuries in Poland and other European countries. The available library stock makes it possible to characterize composition of the collections, the interests of the Poles from the Podilla province, the role of a book in everyday life and the process of national identity formation.

INA KAŻURO, Uniwersytet Wileński

Nowe ustalenia w sprawie pierwowzoru «Akasty ku czci Matki Boskiej w Missji Bialskiej» Tymoteusza Szczurowskiego

Missja Bialska Tymoteusza Szczurowskiego, wydana w Supraślu w 1792 r., jest jednym z najbardziej interesujących zabytków piśmiennictwa literatury chrześcijańskiej (religijnej) Rzeczypospolitej w XVIII w. Zebrano w nim dużą liczbę utworów poetyckich różnych gatunków w języku polskim i ruskim (rusińskim). Dla pełnego opracowania zbioru przed badaczami stoi zadanie ustalenia źródeł, na których opierał się Szczurowski. Wśród utworów zamieszczonych w *Missji* są takie, które wymagają nowych ustaleń. Do nich należy *Akasty ku czci Bogurodzicy*. Dotychczas badacze uważali, że to T. Szczurowski przełożył hymn bizantyński na język polski. Jednak dokładne badania nieznanymi polonikami ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego, dokonane przez autorkę niniejszego referatu, wykazały, że polskie przekłady *Akasty* były drukowane w oficynach bazylianów na długo przed publikacją T. Szczurowskiego. Analiza porównawcza różnych wydań *Akasty* pozwoliła ustalić pierwowzór wykorzystany przez autora *Missji Bialskiej*.

New settlements concerning the Polish translation of the hymn «An Akathist to Holy Mother of God from Missja Bialska» (The Biała Mission) of Tymoteusz Szczurowski (1792)

Missja Bialska published by Tymoteusz Szczurowski in 1792 in the Suprasl Basilian printing house is one of the most interesting literary monuments of christian culture of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the 18th century. It contains a large number of different genres of poetry in Polish and Ruthenian languages. However, there is a problem with identification of original sources Szczurowski referred to, while preparing this work. A few pieces require new settlements, including *An Akathist to Holy Mother of God*. Szczurowski has been perceived so far as a translator of this text from Byzantine into Polish language. Profound studies on previously unknown polonica from the Vilnius University Library revealed, that the Polish translations of *An Akathist to Holy Mother of God* were printed in Basilian printing houses long before Szczurowski's publication. Comparative analysis of different editions of *An Akathist* enabled determination of an original version, the author of *Missja Bialska* referred to.

MARIA KONOPKA, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Źródła rękopiśmienne do badania polskiego rynku wydawniczego w XIX wieku w zbiorach Lwowskiej Biblioteki im. W. Stefanyka

Fondy z materiałami na temat polskiego ruchu wydawniczego we Lwowie XIX w. w Lwowskiej Bibliotece Naukowej im. W. Stefanyka. Zawartość fondu O. Ortwin (fond 73): korespondencja wydawnicza Księgarni Polskiej B. Połonieckiego i kierownika działu wydawniczego Księgarni. Księgarnia Wł. Beły w fondzie Ossolineum (fond 54). Perypetie finansowe współnika Księgarni Polskiej M. Biernackiego, wydawcy czasopisma „Tydzień Polski” (Archiwum Baworowskich, fond 209 i Archiwum Pawlikowskich, fond 76). Wartość materiałów źródłowych i ich wykorzystanie w badaniach.

Manuscript sources for studies on the Polish publishing market in the 19th century in the W. Stefanyk Lviv National Library

Files with materials concerning the Polish publishing market in Lviv in the 19th century are being kept in the W. Stefanyk Lviv National Library. The O. Ortwin file (No 73) contains: correspondents of the B. Połoniecki Polish Bookstore, and the head of publishing department of this Bookstore. The Ossolineum file No 54: materials concerning the Wł. Bełza's bookstore. Financial problems of M. Biernacki, partner of the Polish Bookstore, editor of the „Tydzień Polski” journal (Baworowsky Archive, file no 209, and Pawlikowsky Archive, file no 76). The value of archival sources and their research exploitation.

BOŻENA KOREDCZUK, Uniwersytet Wrocławski

Polski socjolog i bibliograf Wiktor Żółtowski (1900–1969) – założyciel francuskiej szkoły historii statystycznej twórczości intelektualnej

Postać Wiktora Żółtowskiego nie jest bliżej znana w świecie nauki polskiej. Większość życia spędził we Francji. Celem referatu będzie przybliżenie jego osoby i dokonań naukowych. Francuski bibliolog Robert Estivals uznał W. Żółtowskiego za założyciela opartej na metodzie bibliograficznej francuskiej szkoły historii statystycznej produkcji intelektualnej. Oryginalność jego badań polegała na wykorzystaniu danych zawartych w różnego typu spisach, głównie w *Bibliographie de la France*, do analizy ilościowej produkcji wydawniczej tekstów naukowych. Prace W. Żółtowskiego powstały na styku bibliologii, historii piśmiennictwa i socjologii.

The Polish sociologist and bibliographer Wiktor Żółtowski (1900–1969) – founder of the French school of statistical history of intellectual creativity

Wiktor Żółtowski is not widely known in Polish scientific circles. He spent most of his life in France. Some (Robert Estivals) consider him to be the founder of the French school of statistical history of intellectual production, based on the bibliographical method. What makes his research original is his combining of the historical method used by François Simiand and the data contained in bibliographies in order to carry out a quantitative analysis of published scientific works registered in various lists, mainly in *Bibliographie de la France*. Żółtowski's works can be positioned on the border of book science, the history of writing, and sociology.

KRZYSZTOF KOSSARZECKI, Biblioteka Narodowa w Warszawie

Z prac Biblioteki Narodowej w Warszawie nad rekonstrukcją zbiorów rękopiśmiennych dawnej Biblioteki Załuskich

Biblioteka Załuskich u schyłku XVIII w., czyli pod koniec swojego istnienia w Warszawie, uchodziła za jedną z największych księżnic w Europie. Posiadała bogaty, liczony na grubo ponad 10 tys. jednostek, zbiór rękopisów. Wraz z całą Biblioteką trafiły one w 1795 r. do Petersburga, by po pokoju ryskim w latach 20. i 30. XX w. wrócić do Warszawy. We wznieconym jesienią 1944 r. przez wojsko niemieckie pożarze spłonęła ich większa część. Zginęły wówczas także wszystkie inwentarze rękopisów spisane w Bibliotece Załuskich.

W latach 90. XX w. Biblioteka Narodowa podjęła próbę odtworzenia zawartości zbiorów rękopisów Biblioteki Załuskich. Efektem wspólnych działań pracowników BN i Rosyjskiej Narodowej Biblioteki w Petersburgu jest wydany drukiem inwentarz Piotra Dubrowskiego, spisany w latach 1806–1807. Obecnie zaś prowadzone są prace nad poszukiwaniami i identyfikacją rękopisów z dawnej Biblioteki Załuskich zachowanych w różnych zbiorach – z zamiarem wydania inwentarza tych manuskryptów.

The National Library in Warsaw works on reconstruction of manuscripts collections of the Załuski Library

The Załuski Library was considered as one of the largest libraries in Europe at the end of the 18th century. Huge collection of manuscripts – counted on roughly 10 thousand units – was stored there. After the Third Partition of Poland in 1795 they were taken by Russians with whole Library to St. Petersburg, where they were preserved to the beginning of the 20th century. After the peace of Riga in 1921, many manuscripts were transferred to Poland within next twenty years. In the time of World War II (1944) Germans intently burned the whole collection, during the Warsaw Uprising. Only a small fraction of manuscripts was saved. All inventories of the Załuski Collections were destroyed too.

In the 1990s, the National Library in Warsaw attempted to determine the exact content of the lost collection of manuscripts from the Załuski Library. Thanks to joint efforts of the staff of the National Library and the Russian National Library in St. Petersburg, it was possible to publish the inventory, prepared in 1806–1807 by Piotr Dubrowski, Russian librarian and collector. At present, the librarians are trying to search and identify the manuscripts from the former Załuski Library, preserved in various libraries, and prepare a new inventory.

LIDIA KOWKIEL

Polskie księgozbiory i polonika w zbiorach białoruskich

Ze względu na wspólną przeszłość, sięgającą korzeniami wieloetnicznej i wielojęzycznej Rzeczypospolitej, rzeczą naturalną jest obecność licznych poloników w zbiorach białoruskich. Ujawniają je m.in. postępujące prace nad stworzeniem pełnego bibliograficznego katalogu-repertuaru drukowanej książki na Białorusi (od 1517 r.) oraz bibliograficznego rejestru zabytków książkowych. W związku z tym obszary badawcze polskich i białoruskich bibliologów nierzadko pokrywają się, co sprzyja wspólnym działaniom zespołowym i projektowym, aktywnie prowadzonym od lat 90. XX w. W referacie zostaną przedstawione liczne przykłady zrealizowanych badań indywidualnych i instytucjonalnych, w wyniku których dokonano rejestracji historycznych księgozbiorów, w tym zawierających cenniejsze polonika, co pozwoli na wskazanie problemów oraz nakreślenie kierunków dalszych wspólnych przedsięwzięć.

Polish and polonica collections in Belarusian institutions

Due to the common past, rooted in the multi-ethnic and multi-lingual Polish-Lithuanian Commonwealth, it's natural to see the presence of many polonica in the Belarusian collections. They have been revealed during works on a complete bibliographical catalogue of printed books in Belarus (from 1517), and bibliographical register of book monuments. Therefore, research areas the Polish and Belarusian book scientists overlap quite frequently, influencing positively team and project work, actively pursued since the goies of the 20th century. The paper presents many examples of individual and institutional studies, resulting in registration of historical book collections, including valuable polonica. These effects enable indication of problems and trends in future common projects.

BARBARA KRUPA, MARGARITA NAFAKTITIS, Stanford University Libraries

Polonika w Bibliotece Uniwersytetu Stanforda w Kalifornii: unikalne kolekcje, trudności w gromadzeniu i udostępnianiu

W artykule omówiono polonika z kolekcji biblioteki Uniwersytetu Stanforda w Kalifornii oraz trudności związane z gromadzeniem i opracowaniem materiałów polskich w amerykańskiej bibliotece akademickiej.

W pierwszej części przedstawiono kolekcje związane z powojenną literaturą emigracyjną i rynkiem wydawniczym w USA, Europie i Polsce: Archiwum Zygmunta Haupta, Kolekcję listów Zdzisława Ruszkowskiego oraz Archiwum Wydawnictwa Rój.

W drugiej części artykułu przedstawiono rzadkie i unikalne (przynajmniej w Stanach Zjednoczonych) książki, wydawnictwa efemeryczne, dokumenty i fotografie ze zbiorów biblioteki. Wśród nich znajdują się publikacje efemeryczne wydane przez emigrację polską w Londynie w latach 1830–1940, traktaty historyczne Joachima Lelewela oraz książki z Wydawnictwa Biblioteki Polskiej Kazimierza Józefa Turowskiego w Krakowie z drugiej połowy XIX w. Omówiono także nowsze kolekcje, które potencjalnie mogą zainteresować badaczy kultury i historii polskiej, takie jak zbiór polskich książek artystycznych wydanych w latach 90. przez Łódzkie Muzeum Książki Artystycznej.

Resources of Interest at Stanford University Libraries

This paper discusses Polish resources in the collections of the Stanford University Libraries and the difficulties involved with the collection and processing of Polish materials in American academic libraries.

The first part of the presentation will address collections related to post-war émigré literature and the publishing market in the United States, Europe and Poland: the Zygmunt Haupt Archive, the Zdzisław Ruszkowski Correspondence collection, and the Roy Publishers Archive.

The second part of the presentation will address rare and unique (at least in the United States) books, ephemeral publications, documents and photographs from the Stanford Library's holdings. They include ephemera published by the Polish émigré community in London in the years 1830–40, historical treatises by Joachim Lelewel, and books from Kazimierz Józef Turowski's Krakow Polish Library Publishing House from the second half of the 19th century. Other examples of items of potential interest to researchers of Polish history and culture will also be discussed, a collection of Polish artists' books from the 1990's, many of them published by the Łódź Museum of the Artist's Book.

EUGENIUSZ S. KRUSZEWSKI, UNO/Instytut Polsko-Skandynawski, Kopenhaga

Archiwum i księgozbiór Naukowego Instytutu Polsko-Skandynawskiego

Działający od 32 lat Instytut Polsko-Skandynawski z siedzibą w Kopenhadze dysponuje archiwum i księgozbiorem, który jest o 15 lat starszy. Instytut powstawał w ramach polskiego państwa na uchodźstwie, w okresie, gdy Polska była częścią bloku sowieckiego.

Dokumentacja zajmuje ok. 40 metrów bieżących i liczy ok. 2000 tomów. Na ten zbiór składają się prace naukowe członków Instytutu, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie”, publikacje własne Instytutu, literatura w językach skandynawskich dotycząca Polski, wydawnictwa na temat Gdańska i Pomorza oraz inne. Wśród dokumentacji znajdujemy materiały do rozpraw naukowych, korespondencję z członkami Instytutu, źródła do dziejów emigracji polskiej i ich organizacji w krajach skandynawskich, czasopisma ukazujące się poza Polską i inne.

Instytut nie miał i nie ma specjalistycznej administracji tymi zbiorami, jak również finansowych możliwości zatrudnienia odpowiedniego personelu. W związku z tym dokumentacja oraz księgozbiór są sukcesywnie przekazywane do odpowiednich instytucji w Polsce, co możliwe jest dzięki przemianom ustrojowym w kraju.

Archive and bookstore of the Scientific Polish-Scandinavian Institute

The Polish-Scandinavian Institute was established within the framework of the Polish state in exile at a time when Poland was part of the Soviet bloc. The Institute, founded in 1985 and based in Copenhagen, has archives and a book collection more than 15 years old.

The documentation occupies about 40 metres of shelf space. It consists of materials from scientific dissertations, correspondences with members of the Institute and institutions, materials related to the history of Polish emigration and their organisation in the Scandinavian countries.

The collection contains about 2000 volumes. It consists of the scientific work of the members of the Institute, the „Yearbook of the Polish Society of Arts and Sciences Abroad”, Acta Cassubiana, the Institute's own publications, literature in Scandinavian languages concerning Poland, Polish literature on the history of Gdańsk and Pomerania, journals appearing outside Poland and many others.

The Institute receives various publications which are outside the Institute's interests, but which are still valuable in terms of knowledge of Polish history and culture in Scandinavia. We deliver such publications to the National Library of Poland or the Royal Library in Copenhagen.

The Institute has never had any specialised administration for these collections, not has it had the financial means to employ appropriate staff. Hence, after the changes in the political system in the country, the documentation and the book collection are being successively transferred to the Archives of New Files in Warsaw, the Archives of Polish Emigration of the Nicolaus Copernicus University in Toruń and other specialist libraries in Poland.

NORBERT KUNZ, Bayerische Staatsbibliothek, München

Polonica der Bayerischen Staatsbibliothek – Bestände und digitale Dienstleistungen

Die Bayerische Staatsbibliothek in München fungiert seit Anfang der 1950er Jahre in Deutschland mit Förderung der Deutschen Forschungsgemeinschaft als Referenzbibliothek u.a. für die Länder Ost-, Ostmittel – und Südosteuropas, auch wenn die Anfänge ihrer Osteuropabestände wesentlich weiter in die Vergangenheit zurückreichen. Die Polonica-Sammlung zählt zu den weltweit bedeutendsten. Sie umfasst rund 150 000 gedruckte Bände, ebenso wie Inkunabeln, Alte Drucke, 900 Zeitschriften, elektronische Ressourcen, Mikroformen, Karten, Bilder uvm. Seit den 1990er Jahren unterstützt die Bayerische Staatsbibliothek die Polenforschung zudem durch zahlreiche digitale Projekte und Dienstleistungen. Diese werden in der Plattform Virtuelle Fachbibliothek Osteuropa (ViFaOst, www.vifaost.de) gebündelt, u.a. mit dem Fachrepositorium für Open-Access-Volltexte Osteuropa-Dokumente online (OstDok, www.ostdok.de).

Polonica of the Bavarian State Library – the collection and digital services

Funded by the German Research Foundation (DFG) the Bavarian State Library in Munich/Germany functions as a reference library for the countries of East, East-Central and Southeast Europe since the early 1950s. However the beginnings of its Eastern European collection reach further back into the past. The polonica holdings are among the most distinguished worldwide. They contain about 150 000 printed volumes, incunabulas, old imprints, about 900 journals, e-media, microforms, maps, images etc. Since the 1990ies the Bavarian State Library also supports research on Poland with numerous digital projects and services. They are bundled in the platform Virtual Library Eastern Europe (ViFaOst, www.vifaost.de/en/), which also includes Eastern European Documents online (OstDok, www.ostdok.de), a repository for open access full texts.

DARIUSZ KUŹMINA, Uniwersytet Warszawski

Polonijna Biblioteka Cyfrowa

Polonijna Biblioteka Cyfrowa powstała w 2012 r. na Uniwersytecie Warszawskim jako współczesne narzędzie komunikacyjne ułatwiające międzynarodową współpracę badaczy poza granicami Rzeczypospolitej, którzy podejmują tematy związane z Polonią lub emigracją. Drugim ważnym obszarem funkcjonowania PBC jest zabezpieczenie przed zniszczeniem polskich zbiorów znajdujących się poza krajem. Wiele archiwów nie chroni poloników w odpowiedni sposób, gdyż pierwszeństwo podczas prac konserwacyjnych przyznaje zbiorom wytworzonym we własnym kręgu kulturowym. Na zasoby biblioteki cyfrowej składają się przede wszystkim unikatowe egzemplarze prasy emigracyjnej. Digitalizacją obejmujemy te tytuły, których nie ma w polskich zasobach lub które są niekompletne, co stanowi o unikatowości zbiorów cyfrowych. Polonijna Biblioteka Cyfrowa zgromadziła od 2012 r. ponad 7500 dokumentów, a statystyka pobrań, która funkcjonuje przy Polonijnej Bibliotece Cyfrowej, wskazuje, iż miesięcznie korzysta z niej średnio około 4000 badaczy.

Poles Abroad Digital Library

Poles Abroad Digital Library (PBC) was established in 2012 at the University of Warsaw as a modern communication tool for creating international cooperation between researchers operating beyond Poland and undertaking topics connected with Poles abroad or Polish exile. The other important field in PBC's activity is securing Polish collections beyond Poland against destruction. Many of the archives do not secure Polish materials appropriate way, giving during conservation procedures priority to the assets created in a local cultural environment. The assets of Digital Library consists mainly of unique copies of emigration press published beyond Poland. We digitize these titles which, cannot be found in Polish collections (or which collections are incomplete), what shows uniqueness of Poles Abroad Digital Library's assets. The Library collected from the year 2012 over 7500 documents and PBC's downloads statistics proves that app. 4000 researchers use its assets monthly.

JURY LAURYK, Narodowe Muzeum Historyczne Republiki Białoruś, Mińsk

Warsztat literacki bernardyńskiego pisarza XVIII w. Michała Paszkiewicza

W zbiorach starodruków Narodowego Muzeum Historycznego Republiki Białoruś przechowywane są konwoluty, w których umieszczono pięć z sześciu znanych dziś utworów piszącego po polsku białoruskiego autora Michała Paszkiewicza (wszystkie te wydawnictwa zawierają jego własnoręczne dedykacje). M. Paszkiewicz zrobił wspaniałą karierę w zakonie oo. bernardynów – po przejściu niższych stopni piastował godność kustosa i prowincjała litewskiego. W obszarze twórczości literackiej wyróżnił się jako kaznodzieja, zwłaszcza jako autor kazań pogrzebowych poświęconych osobom z najwyższych warstw społecznych. Przedmiotem referatu będzie analiza źródeł wykorzystywanych w tych kazaniach.

The literary workshop of Michał Paszkiewicz OFMObs (1695–1767)

Five of six contemporary known works of Polish language Belarussian author Michał Paszkiewicz are included in the convolute being held in the old printings collection of the National Historical Museum of the Republic of Belarus in Mińsk (all these texts with author's handwritten dedications). Michał Paszkiewicz made an eminent career in the Order of Bernardians (Ordo Fratrum Minorum Regularis Observantiae), and reached positions of the custodian and then the provincial minister of Lithuania. Concerning his literary heritage, he was famous generally as the author of funeral sermons of that time celebrity. The article analysis the sources and methods used by Michał Paszkiewicz in his literary work.

GRETA LEMANAITÉ, Uniwersytet Jagielloński

Ze Szwecji do Krakowa. Dary Henryka Bukowskiego w krakowskich bibliotekach

Powszechnie znany nie tylko w kraju, lecz także w kręgach emigracji polskiej, osiadły w Szwecji po upadku powstania styczniowego wybitny antykwariusz Henryk Bukowski zasłynął przede wszystkim jako jeden z ważniejszych mecenasów Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu. Jednak działalność tego znawcy muzealnictwa i bibliografii nie ograniczała się wyłącznie do przekazywania – nieraz bezcennych – darów dla Muzeum. Starał się on przy każdej okazji obdarowywać hojnie także biblioteki i instytucje krajowe. Akademii Umiejętności w Krakowie H. Bukowski oddał w latach 1887–1890 kilkaset dzieł wraz z katalogiem sporządzonym własnoręcznie na tę okazję. Również Biblioteka Jagiellońska otrzymała od antykwariusza kilkadziesiąt książek i kilkaset broszur. Także Muzeum Narodowemu w Krakowie przekazał on wiele cennych woluminów. Warto zatem, posiłkując się korespondencją między bibliofilem a dyrektorami krakowskich, instytucji przyjrzeć się dokładniej tym kolekcjom.

From Sweden to Cracow. Henryk Bukowski's gifts in the libraries of Cracow

Henryk Bukowski, participant of the uprising of 1863 emigrated to Sweden. He was widely-known not only within the Polish expatriate community as a great expert of the objects related to Polish history. H. Bukowski is also well known of his great work for the foundation, patronizing and donating the Polish Museum in Rapperswil as well. This great bibliophile took every opportunity to offer many valuable books for different libraries and other institutions, not only abroad (for example in France), but in Poland as well. In the years 1887–1890 the Polish Academy of Sciences in Cracow received the collection of about six hundreds books with the catalogue developed by Bukowski himself. The Jagellonian University Library was donated by Bukowski of about several dozen of books and several hundred of brochures important for Polish culture. The National Museum in Cracow has also the big collection of artefacts given by the collector from Sweden. Neither of these collections hasn't been explored before. The article is based on the correspondence between Bukowski and the directors of that three institutions in Cracow donated by the antiquarian from Sweden.

SERGIUSZ LEOŃCZYK, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Polские библиотеки з претолу XIX i XX в. на Сyберии (на прыкладзіе ксіэгозборów в Крају Краснојарскім)

Na przełomie XIX i XX w. na terenie guberni jenijskiej powstało kilka bibliotek polskich. Są to placówki założone i rozwijane przez polskich zesłańców oraz przedstawicieli polskiej inteligencji, którzy dobrowolnie wybierali syberyjskie miasta na miejsce realizowania kariery zawodowej. Biblioteki powstawały w centrum guberni – w Krasnojarsku – oraz miastach powiatowych: Aczyńsku, Kańsku, Jenisejsku i Minusińsku. Minusińska biblioteka przy muzeum, jedna z pierwszych publicznych bibliotek na Syberii, została otwarta na początku 1878 r. Pod koniec XIX w. księgozbiór liczył już ponad 20 000 książek, obecnie tworzy go ponad 100 000 egzemplarzy. W większości książki były darowane przez autorów, towarzystwa naukowe oraz prywatne osoby, tylko znikomą część woluminów kupowano. Nic dziwnego, że największym księgozbiorem w języku obcym jest kolekcja literatury w języku polskim. Współcześnie polski księgozbiór liczy 1051 egzemplarzy (książki stanowią wśród nich 592 egzemplarze, pozostałe 459 – to czasopisma i gazety). Obecnie dzięki działaniom miejscowej Polonii większość księgozbiorów została opisana, ponadto umożliwiono dostęp do niej badaczom i czytelnikom.

Polish libraries in Siberia in 19th and early 20th century (the case of book collections in Kraj Krasnojarski – Krasnojarsk Region)

At the turn of 19th and 20th centuries several Polish libraries were established within the Yenisey Governorship. These were the libraries set and replenished by the deportees and the members of Polish intelligentsia, who consciously and voluntarily chose Siberian towns following professional career. The libraries were set in Krasnojarsk, the capital of the governorship, but also in the towns in provincial counties, like Achinsk, Kansk, Yeniseysk and Minusinsk. The library in Minusinsk was opened by the local museum in 1878 and was one of the largest public libraries in Siberia. At the end of the 19th century it owned 20 000 books, currently it owns over 100 000 volumes. The majority of the books were donated by the authors, scientific societies and private persons, only the small part was bought by the library itself. The biggest part of the book collection in foreign language are the books in Polish. Minusinsk library owns 1051 positions in Polish, of which 592 are books and 459 journals and newspapers. Thanks to the efforts of the local Polish community, the majority of the collection of the Polish books is available to the researchers and readers.

JOLANTA LESNIEWSKA, Fundacja Archivum Helveto-Polonicum we Fryburgu Szwajcarskim

Archiwum z batutą. Zbiory muzyczne w Archivum Helveto-Polonicum ze szczególnym uwzględnieniem spuścizny Henryka Opieńskiego

Referat po raz pierwszy omówi zbiory muzyczne w AHP (spuścizny, zbiory audiowizualne), tj.: 78 płyt, rolki do pianina mechanicznego, taśmy filmowe, kasety magnetofonowe oraz dokumenty życia społecznego. Zaprezentowane zostaną kolekcje wybitnych polskich, emigracyjnych muzyków, muzykologów i edytorów, m.in. Paderewskiego, Turczyńskiego, Opieńskiego, Bronarskiego, Estreichera. Na szczególną uwagę zasługuje spuścizna Henryka Opieńskiego (ok. 50 mb.), zawierająca m.in.: dziesiątki tysięcy listów (w tym od Wyspiańskiego, Tetmajera, Rydla, Mehoffera), tysiące programów koncertowych, rysunki i akwarele Mehoffera, a przede wszystkim dokumenty osobiste, zdjęcia rodzinne etc. Ważną część zbiorów muzycznych stanowią unikalne zdjęcia, plakaty i zaproszenia na koncerty polskich muzyków w Szwajcarii na przestrzeni XX-go wieku. Przedstawione zostaną również bogate zbiory książek i nut polskich emigracyjnych kompozytorów w archiwum AHP.

Archive with a baton. Musical collection at the Archivum Helveto-Polonicum with special reference to Henryk Opieski's documents

This paper will, for the first time, discuss the musical collections found in the „Archivum Helveto-Polonicum” Foundation in Freiburg, Switzerland: private archives, audiovisual collections, such as: records, player piano rolls, film reels, audio cassettes, ephemera. Collections of prominent Polish immigrant musicians and musicologists will be presented, inter alia works of Ignacy Paderewski, Józef Turczynski, Henryk Opieski, Ludwik Bronarski, Zygmunt Estreicher. The private archive of Henryk Opieski deserves special attention, as it contains, inter alia, tens of thousands of letters including those from Stanisław Wyspiański, Kazimierz Tetmajer, Lucjan Rydel, Józef Mehoffer, thousands of concert programmes, Mehoffer's drawings and watercolors, but first and foremost personal documents, family pictures and many others. Posters and invitations for concerts of Polish musicians in Switzerland over the course of the 20th century comprise an important part of the musical collections. The abundant collection of books and notes of Polish immigrant composers from the AHP archive will be presented as well.

JAKUB Z. LICHĄŃSKI, Uniwersytet Warszawski

Zbiory polskie w Szwecji: z doświadczeń bibliografa

W latach 80. XX w. prowadziłem w Szwecji prace bibliograficzne związane z kontynuacją działań śp. prof. Józefa Trypučki w zakresie rejestracji znajdujących się tam poloników. W związku z tym mam sporo spostrzeżeń dotyczących i polskich zbiorów, i sposobów ich odnotowywania. Istotne były dla mnie także prace związane z opisem opraw zbiorów polskich. Niejako na marginesie tego zagadnienia pojawiają się kwestie związane z odkryciem dzieł, które nie zostały dotąd opisane. W zakresie studiów nad oprawami istotne są też doświadczenia szwedzkich badaczy, z którymi miałem zaszczyt się zetknąć. Celem artykułu jest opis doświadczeń oraz zaproponowanie praktycznych działań, które wyrastają z tradycji dotychczasowych badań.

Polish Books Collections in Sweden: from the Bibliographer's Experience

In the 80s of the twentieth century, I conducted in Sweden the bibliographical work related to the continuation of the registration work led previously by Prof. Józef Trypučko. Therefore, I have a lot of observations on Polish collections and how to register them. Also important for me was the work related to the description of the book bindings of Polish collections. Along with that work, the issues related to the discovery of works that have not been described before emerged. In the field of the book bindings, the experiences of Swedish researchers have also been important to me. The aim of the article is to describe these experiences and to propose practical actions that grow from the tradition of previous research.

KAROL MAKLES, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Centrum Kresowe – stan i perspektywy powołania ogólnopolskiego ośrodka badawczego dziedzictwa i kultury Kresów południowo-wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej Polskiej

Przedmiotem wystąpienia będzie przedstawienie perspektyw powołania ośrodka badania i dokumentacji dziedzictwa Kresów południowo-wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej Polskiej. W referacie zaprezentowany zostanie stan dotychczasowych działań podjętych w celu komplementarnej dokumentacji materialnego i niematerialnego dziedzictwa Kresów. Omówiona będzie także – wypracowana przez grupę roboczą, skupioną przy Polskiej Akademii Umiejętności (Stacji Naukowej w Katowicach) – koncepcja stworzenia ośrodka mającego na celu:

- rejestrację, digitalizację i cyfrowe udostępnianie dziedzictwa kulturalnego Kresów,
- integrację i koordynację polskich oraz międzynarodowych badań naukowych, a także wymianę informacji dotyczących dziedzictwa Kresów południowo-wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej,
- opracowanie i cyfrowe udostępnianie zbiorów prywatnych i kolekcji instytucjonalnych towarzystw kresowych, upowszechnienie wiedzy o Kresach południowo-wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej,
- propagowanie informacji o roli Kresów w kulturze polskiej w kontekście kształtowania tożsamości narodowej.

The Kresovian Center. The state and prospects of establishing a nationwide center for study of the heritage and culture of the south-eastern Borderlands of the Second Republic of Poland

The paper presents the prospects of creating a center for research and documentation of the heritage of the south-eastern Borderlands of the Second Republic of Poland. Moreover, it concentrates on the state of the current activities undertaken in order to document both the material and immaterial heritage of the Borderlands. The idea of establishing a center, conceived by a working group linked to the Polish Academy of Sciences (Katowice Science Station), will also be discussed. The Center has the following aims: (a) registration, digitization and digital accessibility of the Kresovian cultural heritage; (b) integration and coordination of both Polish and international research, and also of the exchange of information on the heritage of the South-Eastern Borderlands of the Second Republic of Poland, (c) cataloguing, indexing and digital accessibility of private collections and the institutional collections of Kresovian societies, (d) dissemination of knowledge about the South-East Borderlands of the Second Republic of Poland, (e) propagation of knowledge about the role of the Borderlands in Polish culture, as well as development and preservation of national identity.

NERINGA MARKAUSKAITĖ, Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences, Vilnius

Wpisy proveniencyjne jako źródło do badań nad kolekcją Oddziału Ksiąg Rzadkich Biblioteki Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich

Biblioteka Wróblewskich (obecnie: Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich) w roku 1935 została oficjalnie otwarta w Pałacu Tyszkiewiczów w Wilnie, który został zakupiony w roku 1925 a następnie przystosowany do potrzeb biblioteki. Kolekcja biblioteki została zgromadzona przez znanego prawnika, bibliofila i społecznika Tadeusza Stanisława Wróblewskiego na bazie zbiorów Towarzystwa Pomocy Naukowej im. Eustachego i Emilii Wróblewskich (później Towarzystwa Pomocy Naukowej). Do drugiej wojny światowej i w trakcie pierwszej dekady powojennej Biblioteka Wróblewskich często nabywała w prywatnych kolekcjach i archiwach nie tylko książki, ale również ryciny, fotograwiury, fotografie.

Celem referatu jest omówienie wcześniejszych kolekcji druków znalezionych w Oddziale Ksiąg Rzadkich Biblioteki Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich. Wpisy proveniencyjne nie zostały dotychczas odpowiednio szczegółowo zbadane, a te które zostały wybrane dla prezentowanych badań stanowią niezwykle cenne dokumenty, częstokroć zawierające ciekawe informacje. Pozwalają na opisanie tych druków z dawnej Biblioteki Wróblewskiego, które dotychczas nie zostały zbadane oraz ukazanie ich cech szczególnych.

The Inscriptions as a Source of Research Collections of the Rare Books Department of the Wróblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences

The Wróblewski Library (currently the Wróblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences) was officially opened to the public in the Tishkevich palace in Vilnius in 1935, which was acquired in 1925 and later adapted to its needs. The collections of the Library were amassed on the basis of the collections of the Eustachy and Emily Wróblewski Society for Science Support (which later grew into the Society for Science Support) in the years of life of the prominent lawyer, public figure and bibliophile Tadeusz Stanisław Wróblewski. Right till the Second World War and during the first postwar decades the Wróblewski Library often acquired not only books but also pictures of prayer-books, gravures, photogravures and other photo types from private collections and archives.

The purpose of the report is to discuss the former collections of the printings found in the stocks of the Rare Books Department of the Library. The inscriptions that have not been researched in detail thus far and that have been chosen for these studies are an extremely valuable document often containing interesting information. These inscriptions enable the printings of the old Wróblewski Library, which have not been studied, to be described, and the collections, as well as their peculiarities, to be revealed.

DARIUSZ MATELSKI, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Zagrabione polskie księgozbiory w zasobach państw obcych – przeszłość i teraźniejszość w świetle prawodawstwa międzynarodowego

Referat ukazuje położenie prawne oraz możliwości restytucji polskiego dziedzictwa kulturowego w odniesieniu do księgozbiorów z państw ościennych w świetle przepisów prawa międzynarodowego publicznego. Szczególna uwaga zwrócona zostanie na sytuację prawą zbiorów dawnego Ossolineum we Lwowie oraz dawnej Biblioteki Wróblewskich w Wilnie jako mienia niepaństwowego, a także porównanie sytuacji prawnej ze zbiorami Biblioteki Pruskiej w zasobie Biblioteki Jagiellońskiej jako mienia państwowego. Poruszone zostaną również zagadnienia prawne związane z polskimi zbiorami bibliotecznymi w Szwecji, zrabowanymi w latach 1655–1660.

Plundered Polish book collections in foreign countries – past and present in the light of international regulations

The paper presents context of the public international law and potential restitution of the Polish book heritage in neighbouring countries. Particular attention is put on legal situation of the former Ossolineum collection from Lvov, and the Wróblewski Library in Vilnius, as private properties, in comparison to the legal situation of the Prussian Library, being a part of the Jagiellonian Library's collection, as a public property. Legal issues concerning Polish library collections in Sweden, plundered in the years 1655–1660, will also be discussed.

MACIEJ MATWIJÓW, Uniwersytet Wrocławski

Rękopiśmienne zbiory materiałów życia publicznego XVII-XVIII w. na obszarze Wielkiego Księstwa Litewskiego i ich późniejsze losy

Referat będzie obejmował następujące zagadnienia: tworzenie rękopiśmiennych księzek zawierających materiały życia publicznego jako jeden z przejawów kultury książki w czasach staropolskich; występowanie tego zjawiska na obszarze Wielkiego Księstwa Litewskiego jako efekt kulturowej i ustrojowej unifikacji przedrozbiorowej Rzeczypospolitej; problemy metodologiczne związane z ustaleniem twórców i właścicieli tego rodzaju księzek, a tym samym utrudniające ich identyfikację terytorialną; główne środowiska i ośrodki zaangażowane na obszarze Wielkiego Księstwa Litewskiego w tworzenie i gromadzenie tego typu tekstów; przypadki przemieszczania wzmiankowanych księzek między Wielkim Księstwem Litewskim a pozostałymi ziemiami Rzeczypospolitej w czasach przedrozbiorowych; dalszy proces odpływu tych woluminów z obszaru dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego w XIX i na początku XX w. i przyczyny tego zjawiska; najważniejsze rękopiśmienne kolekcje materiałów życia publicznego znajdujące się obecnie w zbiorach bibliotecznych i archiwalnych na Litwie (Państwowe Archiwum Historyczne i Biblioteka Wróblewskich Litewskiej Akademii Nauk) i ich znaczenie dla badań w zakresie historii politycznej i kultury oraz księgoznawstwa.

Manuscript collections of the 17th – and 18th-century public life documents in the Grand Duchy of Lithuania and their history

Creation of manuscript books comprising documents of public life as a manifestation of book culture in the Old Polish times. Occurrence of this phenomenon in the Grand Duchy of Lithuania as an effect of cultural and political unification of the Polish–Lithuanian Commonwealth before the partition. Methodological problems concerning determination of the authors and owners of this kind of books, as well as their location. Main circles and centres in the Grand Duchy of Lithuania involved in their creation and collection. Cases of moving the books between the Grand Duchy of Lithuania and other lands of the Republic during the pre-partition period. Their outflow from the former territory of the Grand Duchy of Lithuania in the 19th and the beginning of the 20th centuries and its reasons. The most important manuscript collections of public life documents currently preserved in the libraries and archives in Lithuania (the Lithuanian State Historical Archives and the Wróblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences); their significance for the research in the field of political history, culture and book science.

MICHAEL MIKOŚ, University of Wisconsin-Milwaukee

Kartograficzne i fotograficzne polonika w zbiorach biblioteki Uniwersytetu Wisconsin w Milwaukee

W referacie omawiam cztery kolekcje poloników w Bibliotece im. Goldy Meir na Uniwersytecie Wisconsin w Milwaukee. Pierwszy zbiór, z American Society Collection Library, obejmuje przeszło 200 map Polski od roku 1508 do 1792, poczynając od map zamieszczanych w atlasach Ptolemeusza, a kończąc na mapach z oficyny Homanna, wydanych pod koniec XVIII w. Autorami większości map są: Gerard Merkator, Abraham Ortelius, Blaeu, Jansson, Merian, Chatelain i inni wybitni kartografowie.

Drugi zbiór, także z American Society Collection Library – Wieś polska roku 1934 w fotografii Louise Arner Boyd – zawiera przeszło 2000 oryginalnych zdjęć amerykańskiej podróżniczki zrobionych podczas jej pobytu w Polsce, szczególnie w Galicji, na Polesiu i Wileńszczyźnie.

Trzeci zbiór – The Harrison Forman Collection (American Society Collection Library) – to 90 zdjęć ilustrujących atak Niemiec na Polskę we wrześniu 1939 r. oraz wycinki prasowe i artykuł H. Formana *Filming the Blitzkrieg* z grudnia 1939 r.

Na czwartą kolekcję składa się przeszło 32 000 zrobionych od 1911 do 1947 r. przez Romana Kwaśniewskiego zdjęć przedstawiających polską społeczność w Milwaukee – jej życie codzienne, pracę i święta.

Cartographic and photographic Polonica at the University Wisconsin – Milwaukee Library

In this paper, I will present four collections housed in the Golda Meir Library at the University of Wisconsin-Milwaukee, namely: early maps of Poland (1508–1772), photographs taken by Louise Arner Boyd in *Kresy* (Borderlands) in 1934, photographs by Harrison Forman from Warsaw in 1939, and photographs by Roman Kwasniewski, documenting the life of Milwaukee *Polonia* between 1911 and 1947. The main theme of this study is presenting the maps of Poland and their significance in the history of European cartography. The second topic is to emphasize the role of the American Geographical Society Library in preservation and propagation of geographical and historical documents, particularly those from Poland.

JACEK MILER, Departament Dziedzictwa Kulturowego za Granicą i Strat Wojennych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Ochrona dziedzictwa polskiego za granicą w pracach Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Ważnym zadaniem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego jest utrwalanie śladów naszego dorobku historycznego jako podstawy do zachowania pamięci o jego wartościach i w miarę możliwości jako pomocy w zabezpieczeniu zabytków przeszłości, w wielu przypadkach bardzo cennych a nierzadko – niepowtarzalnych. Dnia 27 czerwca 1990 r. Rada Ministrów powołała Pełnomocnika Rządu ds. Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą. Do jego obowiązków, a obecnie – do zadań Departamentu Dziedzictwa Kulturowego za Granicą i Strat Wojennych – należało i należy m.in. dokumentowanie zabytków polskich na obczyźnie, w tym zbiorów polskich i poloników w zasobach obcych. Jednym z przedsięwzięć w tym zakresie była inwentaryzacja Biblioteki Królewskiej Stanisława Augusta Poniatowskiego, przechowywanej w Kijowie. Ponadto przy wsparciu Ministerstwa prowadzone były i są kweryndy archiwalne, prace porządkowe i inwentaryzacyjne oraz mikrofilmowanie, konserwacja zbiorów bibliotecznych, archiwalnych i muzealnych, w tym Biblioteki Polskiej w Paryżu oraz m.in. Muzeum Polskiego w Rapperswilu, Muzeum Polskiego w Ameryce (Chicago), Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie czy Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie.

The activities of Ministry of Culture and National Heritage [MKiDN] in protection of Polish national heritage abroad

One of very important tasks of MKiDN is documenting the traces of our historic heritage as a basis for preserving memory on its values and – as far as it is possible – for assisting in securing relics of the past, in many cases very precious, often – unique. On 27th of June 1990 the Council of Ministers designated Government Plenipotentiary for the Polish Cultural Heritage Abroad. Among his (and presently Department of Cultural Heritage Abroad and Wartime Losses) tasks is documenting Polish relics abroad (including Polish and Polish diaspora's collections in foreign assets). One of the undertakings within this field was inventorying King Stanisław August Poniatowski's Royal Library, held presently in Kiiv. Moreover – among other activities – Ministry were and are supporting archival queries, arranging, inventorying, microfilming, conservation of archival, libraries and museums' collections, including the Polish Library in Paris, the Polish Museum of America in Chicago, the Polish Museum in Rappersville, the Polish Institute and Sikorski Museum in London or the Pontifical Institute of Ecclesiastical Studies in Rome.

TOMASZ NASTULCZYK, Uniwersytet Jagielloński

«Bibliografia Polska» Estreicherów a digitalizacja katalogów i zbiorów bibliotek rosyjskich, ukraińskich, białoruskich i litewskich. Kilka spostrzeżeń z perspektywy redaktora: nowe wyzwania i rozwój metodologii

Postępująca w szybkim tempie digitalizacja katalogów i zbiorów bibliotek rosyjskich, ukraińskich, białoruskich i litewskich wywarła znaczący wpływ na kształt przygotowanych w ostatnich latach tomów *Bibliografii Polskiej* Estreicherów, szczególnie zaś – na tomy XIX i XX nowego wydania bibliografii XIX stulecia. Zdalny dostęp do obszernych zasobów zagranicznych pozwolił na odnalezienie wielu nieznanych książek polskich. Ogrom udostępnionego materiału wymagał jednocześnie wypracowania praktycznych strategii skutecznego i szybkiego przeszukiwania. Ważnym zagadnieniem metodologicznym okazał się zakres prowadzonych poszukiwań: zarówno specyfika ujawnionych materiałów, jak i rozwój badań nad związkami Polaków z nauką i kulturą innych narodów wyraźnie wskazały, że polskie dziedzictwo piśmiennicze obejmuje również liczne książki rosyjskojęzyczne (i nie tylko), w tym m.in. prace uczonych polskich działających w Imperium Rosyjskim. Poszukiwanie i dokumentowanie tego rodzaju „nieoczywistych” poloników stanowi obecnie jedno z zasadniczych wyzwań stojących przed badaczami zajmującymi się polskim dziedzictwem za granicą.

«The Polish Bibliography» by the Estreicher Family vs. digitization of catalogues and collections of the Russian, Ukrainian, Belarusian and Lithuanian libraries. From the editor's perspective: new challenges and the development of methodology

The shape and content of the newly edited volumes of the Estreicher's Family *The Polish Bibliography* (namely vol. 19 and 20 of the new edition of the Polish bibliography of the 19th century) were strongly affected by the „accelerated pace of digitization” of catalogues and collections of the Russian, Ukrainian, Belarusian and Lithuanian libraries. Digital access to these resources allowed our team to locate many previously unknown Polish books, but the vast amount of data required a practical strategy of quick and effective searching. Moreover, the criteria of selection turned out to be an important methodological concern. Both the specific characteristics of the newly revealed materials, and recent studies on participation of Polish people in the cultural and academic life of the neighbouring nations show, that the Polish heritage includes numerous books in Russian (and other languages as well), e.g. the publications of the Polish scientists who worked in the Russian Empire. Discovering and documenting such „unobvious” parts of the Polish heritage become one of the fundamental tasks for the researchers.

NIKÓŁAJ NIKÓŁAJEW, Rosyjska Biblioteka Narodowa w Sankt Petersburgu

Изучене полоники в Российской Национальной библиотеке: 21 век.

Изучение польских старопечатных книг в Российской Национальной библиотеке в Санкт-Петербурге в настоящее время раскладывается на два основных направления. Одно из них – это поиск и идентификация сохранившихся экземпляров, которые становятся предметом наблюдения над типографикой издания, его художественным оформлением, переплётom и провенанциями, что позволяет включить книгу в число источников культурной истории региона обитания. Особое значение приобретают находки экземпляров, связанных с известными историческими деятелями. В качестве примера можно привести найденную в собрании Отдела редких книг Российской Национальной библиотеки книгу с автографом Иосифа Анджея Залуского.

Другое направление работы – выявление и описание комплексов книг, так или иначе связанных с культурной историей Речи Посполитой. Это могут быть части личных библиотек, как неизвестные ранее книги из собрания короля Сигизмунда Августа или рода Сапег. Принцип подбора может быть иным, например, книги вышедшие в знаменитом европейском издательском доме.

The study of Polish collection in the Russian National Library: 21 century

The study of Polish black-letter books in the Russian National Library in St. Petersburg is currently divided into two essential areas. First of them – is the search and identification of remained copies. The main features of those copies, such as typography of the publication, decoration, binding and provenance became the main objects of the researcher's exploration. This makes possible to include the book into the sources of the cultural history of the region. The finds of specimens associated with famous historical figures claimed to have the special importance. As an example, the autograph of Iosif Andrzej Zaluski could be founded in the collection of the Department of Rare Books of the Russian National Library.

Another aspect of the work – is the identification and description of the complexes of books, that are somehow connected with the cultural history of the Polish-Lithuanian Commonwealth. These could be the parts of personal libraries, as were previously unknown books from the collection of King Sigismund Augustus or Sapieha's family. The selection principle can be different, for example, the aim of the researcher could be to find the books, published in the famous European publishing house

ARVYDAS PACEVIČIUS, Uniwersytet Wileński

Dar carski z 1829 r. – książki Uniwersytetu Wileńskiego przekazane Bibliotece Abowskiej w Helsinkach

W referacie podejmuje się analizę dziejów i zawartości kolekcji książek Uniwersytetu Wileńskiego (UW), które zostały darowane w 1829 r. ukazem carskim dla zniszczonej w pożarze w 1827 r. Biblioteki Abowskiej (Turku), a które obecnie są przechowywane w Bibliotece Narodowej Finlandii (BNF). W czasie przeprowadzonych w 2015 r. badań *de visu* w zbiorach BNF oraz opierając się na źródłach archiwalnych, udało się zidentyfikować ponad 400 jednostek druków i pojedynczych rękopisów mających proveniencję UW. Wśród nich znajdują się egzemplarze z bibliotek prywatnych Georgiusa Albinusa, Nikolausa Deciusa, Fabiana Birkowskiego, Sapiehów, Jana Kazimierza Woysznarowicza, Georga Forstera i innych. „Dar wileński” był zbierany z dubletów, a więc w jego skład weszły książki z dawnych kolegów jezuitkich w Grodnie i Słucku. Wyniki badań proveniencyjnych rozproszonego dziedzictwa Rzeczypospolitej Obojga Narodów mogą okazać się bardzo przydatne przy tworzeniu nowej syntezy historii książki i bibliotek Wielkiego Księstwa Litewskiego.

The tsar's gift of 1829 – the books from the University of Vilnius passed to the Åbo Academy University Library in Helsinki

The paper discusses the historical circumstances of a book collection gift to the burnt library of the Åbo Academy, which then belonged to the Duchy of Finland, Russian Empire. Support was organised by the supreme government of Russian Empire and Emperor Nicholas I. Research of official documents (The Book of Donations to the Vilnius University, 1820–1832); The Activity Daybook (1823–1832) of the Vilnius University Library; Lists of donated books, preserved in the National Library of Finland and in the Vernadsky National Library of Ukraine, enabled specification of chronology of this charity act, discovering its effectors in Vilnius, and provided qualitative and quantitative parameters of donated books. It was identified, that the shipment of books delivered from Vilnius no earlier than 1829 February 28, consisted of 1481 volumes, mainly doublet books on different topics, which were deposited to the Helsinki University. Alexander Wiktor Bohatkiewicz, a librarian and a bibliographer in the Vilnius University Library, played a crucial role in the selection of the books. At present, the best part of the donated books is preserved in the National Library of the Helsinki University. Specimens from private libraries of Georg Albinus, Nicolaus Decius, Fabian Birkowski, Leo Sapieha, Jan Kazimierz Woysznarowicz, Georg Forster, Ludwig Heinrich Bojanus etc., and also from institutional libraries of Jesuit Colleges in Grodno, Sluck, Smolensk etc. were found within this collection. Completed bibliographical and provenance research of survived books makes a premise to a historical digital reconstruction of the donated collection. The paper also discuss possibilities and inclusion of provenance research results to the synthetic Library History of the Grand Duchy of Lithuania.

URSZULA PASZKIEWICZ, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Źródła do zawartości bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej od XVI wieku do 1939 roku: stan, wybrane problemy dokumentacji i perspektywy poszukiwań

W tekście autorka omawia aktualny stan i problemy dokumentacji źródeł do zawartości bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej w okresie od XVI w. do 1939 r. Przedstawia luki w opracowaniach oraz wskazuje na istotne perspektywy badawcze. Punkt wyjścia rozważań stanowi najnowszy (2015) spis *Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej od XVI wieku do 1939 roku*, który jest rezultatem ponad trzydziestoletnich poszukiwań autorki. Publikacja to rozszerzona i znacznie wzbogacona wersja czterech spisów wcześniejszych (1996–2006) – informator o zachowanych źródłach historycznych związanych z polskim dziedzictwem kulturowym na Kresach Wschodnich. Zebrane inwentarze i katalogi, rejestry, spisy i wykazy potwierdzają tworzenie bibliotek instytucjonalnych i księgozbiorów prywatnych wszędzie tam, gdzie żyli i pracowali Polacy. Informacje te nie są jednak kompletne, choćby z tego powodu, że autorka nie miała możliwości spenetrowania wszystkich zagranicznych placówek – np. w Moskwie i Sankt Petersburgu. Stąd prace nad omawianymi źródłami ciągle trwają, a ich efektem powinny być nowe publikacje.

The sources to the content of the libraries from eastern territories of the Polish Republic from 16th century up to 1939: present situation, selected documentation issues and research prospects

In the presentation the authoress discusses the present situation and issues of documentation of the sources to the content of the libraries from eastern territories of the Polish Republic, from 16th century up to the year 1939. She presents gaps in the research reports and indicates important research prospects. The Authoress starts from the most recent publication *Inventories and catalogues of the libraries from eastern territories of the Polish Republic from 16th century up to the year 1939*, which is result of more than thirty years of authoress' research inquiries. The inventory is broadened and highly enriched version of four earlier inventories (published 1996–2006). The inventory informs on preserved historical sources connected with the Polish cultural heritage at Eastern Borderlands. Collected inventories and catalogues, lists, statements confirm establishing institutional libraries and private book collections wherever Poles lived and worked. The information is not however complete, even if it was impossible for the Authoress to penetrate all and every foreign institutions (for instance in Moscow or Sankt Petersburg). Therefore the research efforts over discussed sources are still ongoing, and should be directed on preparing new publications.

PATRYCJA PIEŃKOWSKA-WIEDERKEHR, Zentralbibliothek Zürich

Szesnasto- i siedemnastowieczne polonika w zbiorach Biblioteki Centralnej w Zurychu

Biblioteka Centralna w Zurychu (Zentralbibliothek Zürich) pełni funkcję biblioteki kantonalnej, miejskiej oraz uniwersyteckiej. Jej bogate zbiory specjalne obejmują m.in. prywatne biblioteki szesnastowiecznych szwajcarskich teologów i uczonych, takich jak Heinrich Bullinger (1504–1575) czy Konrad Gessner (1516–1565), a także księgozbiory dawnego opactwa benedyktynów na wyspie Rheinau oraz założonego w 1746 r. Towarzystwa Przyrodniczego (Naturforschende Gesellschaft) w Zurychu. Pochodzące z różnych źródeł szesnasto – i siedemnastowieczne polonika, wśród których na szczególną uwagę zasługują rzadkie druki reformacyjne, ze względów historycznych nie stanowią odrębnego zasobu. Mimo to są obecnie opracowywane i udostępniane w wersji cyfrowej w ramach systematycznej digitalizacji zbiorów. W referacie omówione zostaną wybrane druki oraz ich innowacyjna prezentacja na szwajcarskiej platformie e-rara.

Sixteenth- and seventeenth-century Polish books at the Zentralbibliothek Zürich

The Zentralbibliothek Zürich (ZB) is the cantonal, city and university library of Zurich. Its rich special collections include the private libraries of Swiss sixteenth-century theologians and scholars such as Heinrich Bullinger (1504–1575) and Konrad Gessner (1516–1565). They also house the manuscripts and books of the former Benedictine monastery at Rheinau and the library of the Natural History Society of Zurich (Naturforschende Gesellschaft). The most interesting part of the sixteenth – and seventeenth-century Polish books are rare publications from the Reformation period. As the early modern Polish books came from different sources, they do not form a separate collection. They are, however, catalogued and made accessible digitally in an ongoing project of systematically digitizing the historical holdings of the ZB. In my paper, I will discuss selected books and their innovative presentation on the Swiss platform e-rara.

IWONA PIETRZKIEWICZ, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Polskie księgozbiory historyczne we współczesnych zbiorach litewskich – stan i perspektywy badań

Bardzo istotne dla badań dotyczących księgozbiorów historycznych z ziem Rzeczypospolitej są kwestie zachowania kolekcji – indywidualnych oraz instytucjonalnych – istniejących niegdyś na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego (m.in. księgozbiorów kościelnych: kapituły wileńskiej i tamtejszego seminarium, zakonnych, a także Biblioteki Publicznej/Uniwersyteckiej z jej proveniencyjnym bogactwem, spuścizny Wróblewskich oraz zasobów gromadzonych przez takich bibliofilów jak np. J. Lelewel, E. Tyszkiewicz, Sapiehowie czy H. Pomian, D. Siwicki, J. Korsak). Publikowane katalogi oraz realizowane projekty pozwalają na rozpoznanie stanu opracowania zbiorów poloników oraz umożliwiają koordynowanie tych prac w szerszym wymiarze geograficznym – z dokonaniem badaczy polskich i białoruskich. Trzeba podkreślić, że podejmowane prace rejestracyjne umożliwiają ujawnienie bogactwa proveniencyjnego współczesnych zbiorów litewskich, a także sprzyjają syntetyzowaniu badań i ukazaniu dziejów dziedzictwa kultury polskiej na ziemiach litewsko-białoruskich.

Polish historical collections in contemporary Lithuanian collections – current status and research perspectives

The status of individual and institutional collections from former Grand Duchy of Lithuania (including church collections of the Vilnius Chapter, Seminary, catholic orders; public and university libraries, the Wróblewski collection, as well as the legacies of bibliophiles such as J. Lelewel, E. Tyszkiewicz, the Sapieha family, H. Pomian, D. Siwicki and J. Korsak) are essential for research of historical collections from the territory of Poland.

Catalogs and projects enable indication of the state of elaboration of polonica collections, and coordination of these works in the broader geographical area, together with Polish and Belarusian researchers. It should be emphasized that registration works reveal richness of the provenance of modern Lithuanian collections, support synthesis of research and demonstration of the history of the Polish cultural heritage on Lithuanian and Belarusian lands.

IRINA POCHINSKAIA, Uralski Uniwersytet Federalny, Jekaterynburg

Polskie księgozbiory w Ekaterinburgu (Rosja)

Referat jest poświęcony omówieniu polskich księgozbiorów w Ekaterinburgu. Książki, które się na nie składają zostały opublikowane przed rokiem 1914 i są przechowywane w różnych instytucjach: w Swierdłowskiej Bibliotece Regionalnej, w Bibliotece Oddziału Uralskiego Rosyjskiej Akademii Nauk, w Uralskim Uniwersytecie Prawa Państwowego i innych. Kolekcje te zostały stworzone na bazie zbiorów bibliotek publicznych, które były tworzone przez różnorodne stowarzyszenia Polaków, którzy żyli na Uralu w XIX i XX w. Część księgozbiorów należała do osób prywatnych. Na książkach można odnaleźć pieczęcie i wpisy proveniencyjne, które pozwalają na zrekonstruowanie ich losów. Referat koncentruje się na zbiorach Swierdłowskiej Biblioteki Regionalnej: tutaj znajduje się największa kolekcja polskich książek: 250 egzemplarzy pochodzących z lat 1740–1914. Są to książki z dziedzin humanistycznych: historii, literaturoznawstwa, sztuki oraz beletrystyka. Wiele z nich zostało skonfiskowanych w latach 20. XX w. z Jekaterynburbskiego Kościoła Katolickiego oraz Jekaterynburbskiego Rzymsko-katolickiego Towarzystwa Dobroczynnego.

Collections of Polish books in Ekaterinburg (Russia)

The paper is devoted to review of Polish book collections situated in Ekaterinburg. The books were published before 1914. These collections are kept in different institutions: Sverdlovsk Regional Library, Library of the Urals Branch of Russian Academy of Sciences, Urals State Law University etc. The collections were created on the basis of public libraries, which were formed by different associations of Poles who lived in the Urals in 19th – early 20th centuries. Some books belonged to private persons. There are stamps and writings, which allow us to trace destinies of books. The paper focuses on the collection of Sverdlovsk Regional Library. This one is the biggest, there are 250 copies of books dated from 1740 to 1914. There are books on humanities: history, literature studies, arts and fiction. Many of these books were confiscated in 1920's from Ekaterinburg Catholic church and Ekaterinburg Roman-Catholic Charity Society.

PAWEŁ PODNIEŚIŃSKI, Uniwersytet Warszawski

Polonica na księgarskim rynku antykwarycznym

Każdego roku polskie antykwariaty i domy aukcyjne organizują kilkanaście aukcji na których licytowanych jest około 15 000 książek, rękopisów i innych obiektów bibliotecznych. Pokazną część oferty stanowią *polonica* – edycje polskich autorów i instytucji wydawniczych, jak też związane tematyką i proveniencją z Polską i Polakami wydawnictwa, dokumenty i rękopisy. Kolekcjonerzy i instytucje uzupełniające swoje zbiory są również aktywni na zagranicznych rynkach antykwarycznych.

W swoim referacie autor postara się scharakteryzować poszczególne oferty, przedstawić najciekawsze *polonica* na polskim i zagranicznym rynku antykwarycznym i zaprezentować metody i przedsięwzięcia związane z wyszukiwaniem publikacji i archiwaliów – na przykładach polskich i zagranicznych programów.

Polish diaspora publications at the antiquarian book market

Each year Polish antique book shops and auction houses organize a dozen or so auctions for approximately 15 000 books, manuscripts and other library items. A large part of the offer is comprised of *polonica* – publications of Polish writers and publishing institutions as well as publications, manuscripts and documents devoted specifically to Poland and the Poles. Individual collectors and institutions interested in acquiring these items to their collections are also active participants in foreign antique books markets. The author intends to characterize individual offers, describe the most interesting examples of *polonica* on the Polish and international markets, and presents the methods employed to search for particular publications and archival materials using Polish and foreign projects.

MAŁGORZATA PTASIŃSKA, Uniwersytet Warszawski

Z dziejów polskiego dziedzictwa piśmienniczego w Szwajcarii. 20 lat Fundacji Archivum Helveto-Polonicum we Fribourgu

Celem referatu będzie przedstawienie zbiorów, roli i miejsca Fundacji Archivum Helveto-Polonicum we Fribourgu na tle polskiego dziedzictwa piśmienniczego w Szwajcarii w 20. rocznicę powstania tej zasłużonej instytucji. Zaprezentowane zostanie tło historyczne, losy Polaków po II wojnie światowej w kraju Helwetów, z uwzględnieniem poszczególnych fal emigracyjnych. Zarysowana zostanie ich działalność kulturalna. Przedstawione zostaną przyczyny powstania Fundacji Archivum Helveto-Polonicum, sylwetki jego założycieli tj. Ludwika i Jacka Sygnarskich, akty prawne (m.in. status). Omówione zostaną zbiory Fundacji tj.: I Spuścizny, akta osób, rodzin, II Akta instytucji, organizacji, stowarzyszeń, fundacji, III Pozostałe kolekcje m.in. afiszy i plakatów, map, monet, zdjęć, wycinków prasowych. Osobno omówiony zostanie zbiór literatury drugoobiegowej, a przede wszystkim publikacje NSZZ „Solidarność”. Zaprezentowany zostanie także księgozbiór Fundacji, który składa się z darów Polaków, głównie byłych internowanych żołnierzy z DSP i ich rodzin.

The history of the Polish written heritage in Switzerland. 20 years of the Foundation Archivum Helveto-Polonicum in Fribourg

This presentation will present the Foundation Archivum Helveto-Polonicum in the twentieth anniversary of this valuable institution. It speaks about the place and the role of this Foundation for the Polish written heritage in Switzerland. There is a historic perspective, the fate of the Poles in Helvetia Confederation after the World War II, considering successive emigrations. Their cultural activity is reflected in the text. It also explains the reasons of creation of the Foundation Archivum Helveto-Polonicum, the personalities of founding partners Ludwika and Jacek Sygnarski, legal acts, including the status. There is a special place for description of the collection gathered and inherited by Foundation: I official documents and files, personal and family documents, II files and records from institutions, organizations, associations, foundations, III other collections, including posters, announcements, maps, coins, pictures, newspaper clippings. A separate chapter describes the literature of second circuit, first of all the „Solidarnosc” trade union. There is also the register of books collection belonging to the Foundation, composed of gifts and donations from the Poles, mainly former internees, Polish soldiers of 2 DSP and their families.

IRYNA RABCZUN, Kijowski Uniwersytet Narodowy im. T. Szewczenki

Polonika w bibliotece studenckiej na przykładzie wydziału dla studentów Biblioteki Uniwersytetu św. Włodzimierza w Kijowie

Biblioteka Uniwersytetu św. Włodzimierza została założona w 1836 r., dwa lata po otwarciu uczelni. W połowie lat 50. XIX w. w bibliotece otwarto dział dla studentów. Cała placówka składała się z kilku części: biblioteka prywatna studentów, własny dział ksiąg dla studentów i biblioteka akademicka. Dział dla studentów liczył ok. 20 000 woluminów. Przez długi czas książki z biblioteki studenckiej były przechowywane w magazynach. Czytelnicy i badacze nie mieli dostępu do tych zbiorów, a co za tym idzie – nie można było podjąć studiów nad nimi. Obecnie pracownicy Biblioteki Narodowej Ukrainy im. Władimira Wernadskiego oraz Wydziału Historii Uniwersytetu im. Tarasa Szewczenki w Kijowie badają księgozbiór i tworzą jego katalog. W skład kolekcji wchodzi liczne polonika. Referat jest poświęcony temu zagadnieniu

Polonica in a student library – case study of the Students Department of the St. Wladimir University in Kiev

The library of St. Vladimir University was founded in 1836, two years after the opening of the University. By the mid-1850s, the library department for students was based. There were several components in the library: the Student's Private Library, the Student's Book section, and the Academic Library. In general, the department maintained about 20 000 books. For a long time, books from the student library were stored in magazines. Readers and researchers had neither access nor the opportunity to investigate this issue. Now employees of the Vernadski National Library of Ukraine together with the Faculty of History of the Taras Shevchenko University in Kiev examine the book collection and catalog it. There are many polonica among them.

OKSANA RABCZUN, Biblioteka Narodowa Ukrainy im. W.I. Wernadskiego, Kijów

Książki w języku polskim w dziale zbiorów bibliotecznych oraz zbiorów zabytkowych Biblioteki Narodowej Ukrainy imienia Wernadskiego wydawane na Uniwersytecie Wileńskim przez Józefa Zawadzkiego (1805–1832)

Od początku 2016 r. prowadzona jest współpraca pomiędzy bibliotekami z Ukrainy i Litwy (Biblioteką Narodową imienia W. Wernadskiego i Biblioteką im. Wróblewskich Litewskiej Akademii Nauk). Jednym z jej elementów są badania nad książkami polskimi wydrukowanymi przez Józefa Zawadzkiego w oficynie uniwersyteckiej w Wilnie w latach 1805–1832. J. Zawadzki był typografem Uniwersytetu Wileńskiego w latach 1805–1832. Drukował głównie prace naukowe m.in. E. Śniadeckiego i J. Lelewela. Książki wytoczone przez niego w typografii wileńskiej znalazły się w kolekcji Biblioteki Zahinieckiej oraz Biblioteki Uniwersytetu im. św. Włodzimierza w Kijowie.

Polish books in the Vernadsky National Library of Ukraine, published by Josef Zawadzki (1805–1832) at the Vilnius University

Cooperation between libraries of Ukraine and Lithuania (the Vernadsky National Library of Ukraine and the Wróblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences) includes research on Polish books printed by Josef Zawadzki in the printing department of the Vilnius University in the years 1805–1832. J. Zawadzki was a printer of the Vilnius University in the years 1805–1832. He printed mostly research works of E. Śniadecki and J. Lelewel. The books he printed could be found in the collections of the St. Vladimir University Library in Kiev and the Zahiniecka Library.

ELENA RAZWANOWICZ, Grodzieńskie Państwowe Muzeum Historyczno-Archeologiczne

Biblioteka Ordynacji Massalańskiej w zbiorach Grodzieńskiego Państwowego Muzeum Historyczno-Archeologicznego

Biblioteka Ordynacji Massalańskiej Bispingów, podobnie jak inne księgozbiory Grodzieńszczyzny, została utracona w czasie II wojny światowej. Historia kolekcji sięga 1853 r., kiedy to została ufundowana ordynacja. Biblioteka mieściła się w pałacu rodziny Bispingów w Massalanach i według świadectw źródłowych zawierała głównie dzieła treści naukowej, których większość była w językach francuskim i polskim. Fragment, uważanej za zaginioną, biblioteki odnaleziono w zbiorach Państwowego Muzeum Historyczno-Archeologicznego w Grodnie. Obecnie możemy wyodrębnić ponad 300 dzieł oznakowanych pieczętką „Biblioteka Ordynacji Massalańskiej” lub posiadających inne jej znaki proveniencyjne. Na podstawie badań nad tymi księgami próbujemy odtworzyć charakter biblioteki i jej historię. W referacie zostaną przedstawione pierwsze wyniki podjętych analiz.

The Massalany Estate Library in the Deposits of the Grodno State Historical and Archaeological Museum

The Massalany Estate Library of the Bisping family, like other private libraries of the Grodno region, were lost during the World War II. The history of this library dates back to 1853 when the estate was founded. The library was situated in the Bispings family palace in Massalany and, according to some accounts, contained books on predominantly scientific topics, most of them in Polish and French. This library survived partially in the Grodno State Historical and Archaeological Museum, where it was discovered. As of today, presumably approximately 300 volumes were identified bearing „The Library of Massalany Estate” seal or having other traits of this provenance. On the basis of the properties of these volumes, we attempted to reconstruct the library and to study its history. The preliminary results of these studies are presented in the article.

TACIANA SAPIENA, Biblioteka Narodowa Białorusi w Mińsku

Издания Калиша XVII-XVIII вв. в фонде Национальной библиотеки Беларуси

В фонде Национальной библиотеки Беларуси выявлено более 60 изданий XVII-XVIII вв., изданных в типографиях города Калиш. В докладе представлен обзор изданий и анализ провененций. Экземпляры изданы в Drukarnia Jezuitska i Drukarnia Prymasowska. Наиболее ранние – Kasper Druźbicki *In festa anni totius considerations* (Kalisz 1680) i Samuel Twardowski *Miscellanea selecta ...* (Kalisz 1681). Провененции свидетельствуют, что эти книги находились в Bibliotece Ordynacji Nieświeskiej. Часть экземпляров имеют провененции библиотеки Минской духовной семинарии, к ним относятся: Ludwik Bourdaloue *Krótkie zebranie kazań...* (Kalisz 1773), Grzegorz Knapski *Słownik polsko-łaciński* (Kalisz 1787) и др.

Polish editions of 17th-18th centuries from the Kalisz city printing house, in the National Library of Belarus

The National Library of Belarus collection includes more than 60 Polish editions of 17th-18th centuries, issued in Kalisz city printing house. The report provides publications overview and provenances analysis. The originals were printed in the Jesuit Printing House and the Primate Printing House. The most earliest are: Kasper Druźbicki *In festa anni totius considerations* (Kalisz 1680), and Samuel Twardowski *Miscellanea selecta...* (Kalisz 1681). Provenances show that these books were housed in the Nieśwież Library. A few of the books have provenances of the Minsk Theological Seminary Library. They are: Ludwik Bourdaloue *Krótkie zebranie kazań...* (Kalisz 1773), Grzegorz Knapski *Słownik polsko-łaciński* (Kalisz 1787) etc.

ALESIA SAUCZUK, Grodzieńskie Państwowe Muzeum Historyczno-Archeologiczne

Kolekcje książek w zbiorach Grodzieńskiego Państwowego Muzeum Historyczno-Archeologicznego i ich losy

Księgozbiór Grodzieńskiego Państwowego Muzeum Historyczno-Archeologicznego stanowi jedną z najbogatszych historycznych kolekcji książek na Białorusi. Jej początki sięgają lat 20. XX w. Do zbiorów muzealnych trafiły woluminy z biblioteki klasztoru poddominikańskiego w Grodnie, księgozbiór ze Świsłoczy należący do Wandalina Puśłowskiego i jego córki Marty Krasieńskiej, część biblioteki Potockich z Rudki, fragmenty zbiorów Bispingów w Massalanach, Ciecierskich, wybrane grodzieńskie księgozbiory instytucjonalne. Brak archiwum muzealnego z okresu międzywojennego utrudnia dokładną rekonstrukcję dziejów gromadzenia książek przez placówkę, toteż badanie historii kolekcji w znacznym stopniu opiera się na analizie proveniencji poszczególnych egzemplarzy.

Book collections in the Grodno State Historical and Archaeological Museum and their history

The Grodno State Historical and Archaeological Museum book collection is one of the richest historical collections of books in Belarus. Its origin dates back to 1920s. The Museum acquired book collections from the library of the former Dominican monastery in Grodno, the collection of Wandalin Puśłowski and his daughter Marta Krasinska from Swislocz, the Ciecierski family book collection, a part of Potocki library in Rudka, a part of Bisping family from Massalany, and selected book collections from Grodno institutions. The lack of the Museum's archive from interwar era makes it difficult to reconstruct in detail the history of book acquisitions. Therefore, the study of the history of the collection is based on the analysis of the provenance of books.

DOROTA SIDOROWICZ-MULAK, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław

Stare druki z historycznej kolekcji Ossolineum w zbiorach Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukrainy im. Wasyla Stefanyka. Rekonesans

Zbiory starych druków Zakładu Narodowego im. Ossolińskich na skutek powojennej zmiany granic i decyzji władz w 1946 r. uległy podzieleniu między Ossolineum we Wrocławiu oraz Lwowską Narodową Naukową Bibliotekę Ukrainy im. W. Stefanyka. Realizowany od 2015 r. grant finansowany z Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki pozwolił pracownikom Działu Starych Druków ZNIO na wstępne rozpoznanie zasobów Działu Książki Rzadkiej Biblioteki im. Stefanyka. Przeprowadzone we Lwowie kwerendy pozwoliły ustalić, że większość druków XV i XVI w. została przewieziona do Wrocławia. Z druków XVII i XVIII stulecia pozostały we Lwowie książki obce o polskich proveniencjach. Tworzone przez Ossolineum bazy internetowe, na podstawie których planuje się opublikować papierowy katalog druków XVI w. z historycznej kolekcji Ossolineum oraz inwentarz książek wydanych w XVII i XVIII stuleciu w zasobach Biblioteki W. Stefanyka, służyć będą dalszemu opracowaniu w celu umożliwienia badaczom wykorzystania tych przechowywanych za granicą polskich kolekcji historycznych.

Early printed books from the Ossolinski National Institute historical collection located in the Lviv National Vasyl Stefanyk Scientific Library of Ukraine

After the World War II, in the year 1946, the collection of the early printed books of the Ossolinski National Institute was divided between the Ossolineum, newly located in Wrocław, and the Lviv National Vasyl Stefanyk Scientific Library of Ukraine. The grant from the National Programme for the Development of Humanities, starting in 2014, has enabled the Polish researchers of the Early Printed Books Division in Wrocław to carry out preliminary reconnaissance of the collection of the Department of Rare Books Library in Lviv. The queries allowed us to state that most of the books from 15th and 16th centuries were moved to Wrocław. However, foreign prints of mostly Polish origins, of the 17th and 18th centuries, remained in Lviv. The Internet databases developed for the description of the prints the 16th century and for making the inventory of books of the 17th and 18th centuries in the resources of the V. Stefanyk Library will be used in further research of the Polish historical collections staying abroad.

MACIEJ SIEKIERSKI, Hoover Institution Stanford University

Polskie/polonijne dziedzictwo piśmiennicze w zasobach Biblioteki i Archiwum Instytutu Hoovera w Kalifornii

Biblioteka i Archiwum Instytutu Hoovera na Uniwersytecie Stanford to największa i najbardziej obszerna kolekcja XX wieku w Stanach Zjednoczonych. Zasoby, zarówno opublikowane, jak i niepublikowane, są ograniczone zakresem badań instytucji, która w dużej mierze koncentruje się na historii politycznej świata od czasów pierwszej wojny światowej. Prezentacja zawiera zarys historii instytucji i jej polskiej biblioteki oraz zbiorów archiwalnych, jak również wymienia główny wkład kilku ich budowniczych. Trzy szczególne czynniki sprzyjające rozwojowi polskich kolekcji zasługują na uwagę: polskie sympatie i przyjaźń Herberta Hoovera z Ignacym Paderewskim, rola misji Jana Karskiego w Europie w imieniu instytucji Hoovera w 1946 r. oraz możliwości gromadzenia poloników, jakie powstały dzięki rewolucji solidarnościowej i upadkowi bloku radzieckiego. W prezentacji zostaną przedstawione niektóre z najważniejszych polskich zasobów archiwalnych, zarówno emigracyjnych, jak i tych powstałych w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej – materiały funkcjonariuszy komunistycznych i dziennikarzy, które zostały nabyte przez Hoovera po roku 1989. Wśród nich szczególną uwagę zwrócić na archiwa Mieczysława Rakowskiego.

The Polish and Polish Diaspora Written Legacy in the Holdings of the Library & Archives of the Hoover Institution on War, Revolution and Peace at Stanford University in California

The Library & Archives of the Hoover Institution at Stanford University are home to the largest and most comprehensive collection on twentieth-century Poland in the United States. The holdings, both published and unpublished, are limited by the institution's research scope, which is broadly focused on the political history of the world since World War I. The presentation includes an outline of the history of the institution and its Polish library and archival collections and mentions the principal contributions of several of its builders. Three special factors favoring the growth of Polish collections will receive attention: Herbert Hoover's Polish sympathies and friendship with Ignacy Paderewski, the role of Jan Karski's mission to Europe on behalf of the Hoover Institution in 1946, and the collecting opportunities created by the Solidarity revolution and the collapse of the Soviet bloc. The presentation will also note some of the most significant Polish archival holdings, both émigré and those created in the Polish People's Republic by communist political functionaries and journalists, acquired by Hoover after 1989. Among these, special mention will be given to the archives of Mieczysław Rakowski.

ALEKSANDER SIELICKI, Kubański Uniwersytet Państwowy, Krasnodar

Polskie dziedzictwo piśmiennicze w zbiorach kościoła rzymsko-katolickiego w Jekaterynodarze (Krasnodarze)

W 1898 r. przy kościele rzymskokatolickim w Jekaterynodarze powstała Biblioteka Publiczna, a w 1905 r. – Biblioteka Czytelnia przy Rzymskokatolickim Towarzystwie Niesienia Pomocy Biednym. Już w 1907 r. placówka liczyła 630 tomów książek. Znaczny udział w uzupełnianiu księgozbioru mieli parafianie. Trzon stanowiły książki w języku polskim, lecz obok nich można było znaleźć wydawnictwa w języku rosyjskim oraz innych. Po przejściu Jekaterynodaru (Krasnodaru) pod władzę Sowieców księgozbiór instytucji posłużył za podwaliny pod Krasnodarską Polską Bibliotekę Publiczną, która była ulokowana także przy kościele. W 1923 r. liczyła ona około 680 tomów książek. Później część polskich woluminów przeniesiono do Miejskiego Klubu Kulturalno-Oświatowej i Polityczno-Wychowawczej Działalności wśród Mniejszości Narodowych „Nacmien” (istniała tam również sekcja polska). Tu polskie zasoby książkowe zostały uzupełnione przez literaturę marksistowską. Po okresie „wielkiego terrorku”, kiedy zamknięto kościół i klub „Nacmien”, książki w języku polskim w zasadzie uległy zniszczeniu. Tylko nieliczne tomy trafiły do Krasnodarskiej Biblioteki im. A.S. Puszkina.

Polish book heritage of the Roman Catholic Church in Yekaterinodar (Krasnodar)

The article is devoted to the Polish books collected in the library of the Roman Catholic Parish in Yekaterinodar (Krasnodar) at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. Collecting Polish books in a parish was a normal situation, as Yekaterinodar priests were basically Poles or at least spoke Polish. So did the majority of the parishioners. The opening of the public library of Roman Catholic Parish (1898) was an important event as well as the opening of the reading room of the Roman Catholic community that supported poor people. There were 630 books by 1907, many of them given to the library by parishioners. The books were written in Polish, Russian and other languages.

After the establishment of the Soviet rule in Yekaterinodar the book collection of the library became the foundation for Polish Public Library of Krasnodar, situated in Roman Catholic Parish, as well as the Polish labor school. By 1923 the number of books reached 680.

After a while some of the books were taken to the community center „Nacmen” [national minorities] which task was to teach political and cultural issues to national minorities. That was when Marxist books were added to the library.

After The Great Purge the Roman Catholic Parish and „Nacmen” were eliminated as well as the majority of Polish books. However some of them were taken to the Krasnodar Regional Pushkin Library and are still kept there.

DANUTA SIERADZKA, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Kalendarze Związku Narodowego Polskiego w Stanach Zjednoczonych na lata 2011–2016

Przedmiotem artykułu będzie prezentacja kalendarzy polonijnych wydawanych przez Związek Narodowy Polski (Polish National Alliance of the United States) na lata 2011–2016. Pierwotnie (od 1910 do 1982 r.) wychodziły one w Chicago w formie książkowej. Później – od 1991 r. – ukazywały się jako kalendarze kartkowe. Almanachy w tej formie przeznaczone były dla działaczy i członków ZNP. Wkładano je do weekendowego wydania „Dziennika Związkowego” pod koniec każdego roku. W tej postaci kalendarze przetrwały do 2016 r. Stanowią one przedmiot zainteresowania badaczy.

2011–2016 Calendars of the Polish National Alliance of the United States

The paper presents calendars published by the Polish National Alliance (PNA) of the United States at the beginning of the 21st century. From 1910 to 1982 these almanacs were originally released in the form of books in Chicago. Later, since 1991, they have appeared as card calendars. They have become the subject of the author's scientific reflections. Calendars in this form were intended for activists and members of the PNA and were published as supplements to the weekend issues of the „Dziennik Związkowy” at the end of each year. In this form they survived until 2016, presenting various types of the cultural and scientific activities of the union without forgetting to cultivate the Polish heritage. In 2016, new editions of card calendars started to appear in Chicago, sponsored by Polish & Iavic Federal Credit Union. The contents of these calendars relate to important events in the history of Poland.

PETER SJÖKVIST, Uppsala University Library

Książki z Kolegium Jezuickiego w Poznaniu w Bibliotece Uniwersytetu w Uppsali

W zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Uppsali znajduje się wiele książek, które do roku 1655 należały do Kolegium Jezuickiego w Poznaniu, a które wojska szwedzkie zagrabiły i wysłały jako łup wojenny do Szwecji. W referacie zaprezentuję historię tej poznańskiej kolekcji, opracowaną na podstawie śladów materialnych: historię samej biblioteki, jej zagrabienie w 1655, przetransportowanie do punktu docelowego w Szwecji. Fizyczne ślady tych wszystkich wydarzeń są ciągle widoczne na samych książkach i są one oczywiście w dalszym ciągu najważniejszą podstawą dla zrozumienia jej istnienia we współczesnym kontekście. Dodatkową pomocą są tutaj katalogi i rejestry z epoki, które pomagają nam w zrekonstruowaniu tej ważnej historycznej kolekcji.

The Books from the Jesuit College of Poznań at Uppsala University Library

In the collections of Uppsala University Library there are many books that were owned by the Jesuit College of Poznań until 1655, when Swedish forces took them as war booty and sent them to Sweden. By means of material evidence I will in the present paper recapitulate the history of this Poznań-collection, i.e. the library itself, the capture in 1655, its transport to and later destiny in Sweden. Traces from all these events are still visible in the books themselves and they are of course essential for understanding the collection in its present context. In addition, there are catalogues and registers from the time that help us in the reconstruction of this important historical library.

KRZYSZTOF SMOLANA, Uniwersytet Warszawski, Archiwum Akt Nowych

ROBERT BRZÓSKA, Uniwersytet Warszawski

Książka polska i polonijna w krajach hiszpańskojęzycznych Ameryki Łacińskiej

Na terenie Argentyny funkcjonują dwie duże biblioteki: Biblioteka Polska im. Ignacego Domeyki w Buenos Aires oraz Biblioteka OO. Franciszkanów w Martin Coronado, pod Buenos Aires. Autorzy pragną zaprezentować dzieje obu zbiorów i ich twórców, na tle polonijnego ruchu bibliotecznego i wydawniczego, poczynając od drugiej połowy XIX w. Będzie to próba przedstawienia stanu zachowania zbiorów (w tym najcenniejszych obiektów), problemów z ich utrzymaniem i udostępnianiem oraz czytelnictwa polskiego w Argentynie. Autorzy podejmują próbę opisu roli pełnionej przez te biblioteki w życiu Polonii Argentyńskiej, tak w chwili ich powstania, jak i dzisiaj. Przedstawią też perspektywy dalszego funkcjonowania obu bibliotek widziane z Polski

Polish and Polonia books in the Spanish-speaking countries of Latin America

There are two large libraries in Argentina: Ignacy Domeyko Polish Library in Buenos Aires and the Franciscan Library of Martin Coronado, Buenos Aires. The authors wish to present the history of both collections and their creators, in the context of the Polish diaspora library and publishing activities, beginning from the second half of the 19th century. Their goal is to describe the state of preservation (including the most valuable acquisitions), maintenance issues, and sharing. Polish reading in Argentina, the role played by these libraries in the life of the Argentinean Polonia, both at the time of the foundation and today. The prospects for further functioning of both libraries seen from Poland.

KRZYSZTOF SOLIŃSKI, Biblioteka Narodowa w Warszawie

Problemy rejestracji poloników w bibliotekach zagranicznych na przykładzie prac Zakładu Starych Druków Biblioteki Narodowej prowadzonych w bibliotekach rzymskich

Referat prezentuje doświadczenia Zakładu Starych Druków Biblioteki Narodowej w zakresie rejestracji poloników drukowanych XVI–XVIII w. na podstawie działań prowadzonych w latach 1974–2016 w sumie w 14 bibliotekach rzymskich różnych typów. Realizacja tego projektu była możliwa dzięki umowie pomiędzy Biblioteką Narodową a Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych w Rzymie i Fundacją Rzymską im. Margrabiny J.S. Umiastowskiej. Omówione zostaną: różne metodyki prowadzenia rejestracji, organizacja pracy, napotykane problemy i zastosowane ich rozwiązania, specyfika kwerend w bibliotekach włoskich (tamtejsze katalogi, inwentarze, zasady opracowania, ewidencji i udostępniania zbiorów) i wpływ tych uwarunkowań na całość pracy. Ponadto, jako rezultat przyjętych metodyk, prezentowane będą ogólne wyniki prowadzonych badań z uwagi na ich znaczenie dla uzupełnienia bibliografii narodowej. Efekty prowadzonych prac są obecnie systematycznie publikowane w ramach serii wydawniczej Polonika XVI–XVIII wieku. w Bibliotekach Rzymskich.

Challenges with Polonica recording in foreign libraries. Case study of works done by the Department of Early Printed Books of the National Library of Poland in Roman libraries

This paper presents a whole range of actions taken by the Department of Early Printed Books of the National Library of Poland related to data recording in Roman libraries. The data of printed Polonica from the 16–18th centuries were recorded in the years 1974–2016 in 14 Roman libraries of different types in total. The success of this project was due to the agreement concluded between three research centers: The National Library, The Pontifical Institute of Ecclesiastic Studies in Rome and The J.S. Umiastowska Roman Foundation. The following topics will be discussed: methodology of data recording, organisation of work, problems and their solutions having regard to the specificity of work in the Italian libraries (differences in cataloging, inventories of library collections and access to them), and their impact on the quality and performance of the National Library. In addition, the general outcome of this exercise will be presented and its importance for updating Polish national bibliography. The results are being regularly published in the series of „Polonica from the 16–18th centuries in the Roman libraries”.

MARTA ŠPÁNIOVÁ, LUCIA LICHNEROVÁ, Univerzita Komenského v Bratislave

Humanistyka cyfrowa w kontekście badań nad historią kultury książki: polonica od XVI do XVIII wieku w bazach danych piśmiennego dziedzictwa kulturowego związanego z Królestwem Węgierskim

Autorki prezentują główne bazy danych piśmiennego dziedzictwa kulturowego używane dla badań nad historią kultury książki na Słowacji, w Republice Czeskiej i na Węgrzech, w szczególności te z nich, które zawierają dane przydatne w badaniach nad polską książką od XVI do XVIII w. Autorki podkreślają potencjał jaki posiada humanistyka cyfrowa i źródła przez nią wykorzystywane dla tradycyjnych badań na historią kultury książki. Analizują wszystkie typy poloników znajdujących się w niektórych zdigitalizowanych kolekcjach bibliotek Królestwa Węgierskiego istniejących od XVI do XVIII w. Naświetlają również relacje w dziedzinie kultury książki pomiędzy Polską a Słowacją, w szczególności w kontekście powstawania bibliotek mieszczańskich i arystokratycznych oraz rozwoju drukarstwa i księgarstwa w Królestwie Węgierskim.

Digital science in context of book culture history research: Polonica of 16th–18th century in certain databases of written cultural heritage related to Hungarian Empire

Authors summarise the main databases of written cultural heritage, used for research of book culture history in Slovakia, Czech Republic and Hungary, particularly databases including data for research of Polish books of 16th–18th century. Potential of digital science and its sources for traditional book culture history research is emphasised. Authors analyse all types of Polonica in certain digitalised collections of various historical Hungarian Empire libraries from 16th to 18th century. Mutual cultural relationship of Slovakia and Poland in book culture history is also highlighted, especially for building of aristocratic and bourgeois libraries, printing and book trade in Hungarian Empire.

MIROŚLAW A. SUPRUNIUK, Archiwum Emigracji UMK w Toruniu

Archiwum USB w Wilnie w Centralnym Archiwum Litwy. Zawartość, losy i perspektywy

Archiwum Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie jest jednym z licznych polskich zespołów archiwalnych dotyczących okresu dwudziestolecia międzywojennego, które znajdują się w Centralnym Archiwum Litwy w Wilnie. I jednym z nielicznych, który zachował się niemal w całości. Przez wiele lat kolekcję uważano za zaginioną. Po roku 1990 jest wykorzystywana do badań nad historią nauki w Wilnie. Najpełniej eksploatuje ją polsko-litewski zespół badaczy przygotowujących monografię USB na 2019 r. Brak zainteresowania państwa polskiego losami archiwum spowodował, że pomimo przygotowanych projektów badawczych jest ono nieuporządkowane i nieopracowane, a w dużej części wymaga natychmiastowej interwencji konserwatorskiej. Istnieje obawa, że w niedalekiej przyszłości archiwum to – po opracowaniu w języku litewskim – będzie niedostępne dla wielu badaczy z Polski.

Documents from the period 1919–1939 from the archive of the Stefan Batory University in Vilnius in Lithuanian Central State Archives: contents, history and future prospects.

Along with liquidation of the Stefan Batory University [USB] in Vilnius executed by Lithuanian authorities in December 1939 there was also closed entire files' documentation connected with two decades of University activity. The files were listed, wrapped up, tied up with strings and deposited in the University's cellar. And that how they were stored throughout entire time of the WW II. Has the Polish government tried to regain them – we do not know. After the war entire documentation was transported to the archive of Lithuanian Soviet Socialist Republic. Part of the personal files were separated and withdrawn from the set. Their fate is not clear. The documentation of the archive was not ordered and access to it was limited. It was used only by Soviet researchers. Some certified copies were also prepared e.g. for the former USB employees and sparse inquiries of Polish archivists were answered. Not sooner than after Lithuania regained its independence in the beginning of the 90s the USB archive was „discovered” for the sake of the research. Researchers from Poland have drawn attention to its research value and started to use it in their research on history of Polish science in 20th Century. This research interest caused that Lithuanian archival authorities started efforts directed on ordering and describing entire archival set, also allowing for materials' copying and publishing. The description is done in Lithuanian language, simultaneously there is prepared research monograph on USB.

MAGDALENA SZKUTA, The British Library

Katalog starodruków polskich w British Library

W ramach międzynarodowego projektu zatytułowanego „The Polish Short-Title Catalogue”, mającego na celu opracowanie katalogu starodruków polskich znajdujących się w zbiorach British Library, uczestniczyły trzy instytucje krajowe: Biblioteka Narodowa, Biblioteka Jagiellońska i Biblioteka Kórnicka. Poszczególne etapy projektu realizowane były w Warszawie, Krakowie i Londynie. Prace nad katalogiem obejmowały meliorację istniejących rekordów bibliograficznych w celu korekty i uzupełnienia zawartych w nich informacji zgodnie z aktualnie obowiązującymi normami. Kolekcja poloników, choć liczbowo niewielka (nieco ponad 2000 woluminów), wyróżnia się dużą rozpiętością tematyczną, odzwierciedlającą życie umysłowe, kulturalne, polityczne i religijne dawnej Rzeczypospolitej. Zawiera rzadkie druki – od krakowskich inkunabułów poprzez *Statuty Łaskiego*, dzieła Mikołaja Reja, podręcznik do historii Macieja z Miechowa, staropolskie biblie, druki ariańskie po utwory klasyków literatury stanisławowskiej.

A Catalogue of Polish early printed material in the British Library collections

The British Library has collaborated with the National Library of Poland, the Jagiellonian Library and the Kórnik Library within the international project called „The Polish Short-Title Catalogue”. It aims to produce a catalogue of Polish old prints held in the British Library collections. The respective stages of the project took place in Warsaw, Krakow and London. The work on the catalogue involved the enhancement and upgrading of the existing BL records in accordance with the current bibliographic standards. Although the Polonica collection contains only slightly over 2000 items, it covers a wide range of topics which reflect the intellectual, cultural, political and religious life of the Polish-Lithuanian Commonwealth. It includes many rare items such as Łaski's *Statutes*, works by Mikołaj Rej, the first printed history of Poland by Matthias of Miechow, early Bibles, Socinian literature and classics of the Polish Enlightenment.

ALICJA SZULC, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu

Rękopisy proveniencji poznańskiej w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Uppsali

Przedmiotem wystąpienia są rękopisy z bibliotek poznańskich bernardynów i jezuitów, które wraz z drukami, pochodzącymi także z innych księgozbiorów kościelnych Poznania, zostały zrabowane i wywiezione przez Szwedów w 1656 r. Zasiliły ostatecznie tworzony wówczas księgozbiór biblioteki Uniwersytetu Królewskiego w Uppsali. Stanowią one najmniejszą i jak dotąd naj słabiej rozpoznaną część wspomnianych księgozbiorów poznańskich. Katalogi rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Uppsali oraz literatura przedmiotu odnotowuje łącznie 18 manuskryptów o potwierdzonej proveniencji poznańskiej, w tym 16 jezuitów i dwa bernardyńskie. Wśród nich znajdują się cztery kodeksy średniowieczne – dwa bernardyńskie i dwa jezuitów. Najstarszym i najcenniejszym w tej grupie jest XIII-wieczny pergaminowy kodeks zawierający *Decretales Gregorii IX* z glosami Bernarda de Botone. Jak wynika z wpisu proveniencyjnego, należał on do biblioteki klasztoru bernardynów. Bogato zdobiony, stanowi cenny przykład włoskiej sztuki iluminatorskiej XIII w. Wśród rękopisów jezuitów znalazły się dwa katalogi biblioteki kolegium poznańskiego z 1609 i z 1610 r. Poza rękopisami samodzielnymi w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Uppsali znajdują się także manuskrypty współprawnne z drukami proveniencji poznańskiej, które czekają na identyfikację i szczegółowe badania.

Manuscripts of Poznań Provenance in the Uppsala Royal University Library

The paper focuses on the manuscripts from Poznań-based libraries of the Jesuits and the Bernardines (Franciscan Observants). They were looted by the Swedish armies in 1656 along with some old prints from other local church libraries, and formed the basis of the Royal University Library in Uppsala. These manuscripts make the smallest and the least examined part of the Poznań book collection in Uppsala. The manuscript catalogues and literature record 18 manuscripts with confirmed Poznań origin: sixteen from the Jesuit library and two Bernardine books. Among them there are four medieval codices, two of which belonged to the Franciscan Observants. The oldest and the most precious one is the parchment codex from the 13th century with *Decretales Gregorii IX cum glossa Bernardi Parmensis de Botone*. As shown by the provenance notation, the book belonged to the Bernardine convent in Poznań. The richly decorated codex is an example of the 13th century Italian illumination art. Among the Jesuit manuscripts there are two catalogues of the Poznań Collegium library dating from 1609 and 1610. Apart from individual manuscripts, ones bound together with Poznań printed books can also be found in the collection of the Uppsala University Library. They are waiting for identification and proper research.

TOMASZ SZWACIŃSKI, Biblioteka Narodowa w Warszawie

Prace Biblioteki Narodowej w Warszawie w dziedzinie dokumentowania polskich zbiorów bibliotecznych w Rosji

Masowe wywózki polskiego mienia kulturowego do Rosji w latach 1772–1832 warunkują zainteresowanie bibliotekarzy polskich tamtejszymi zbiorami. Biblioteka Narodowa od wielu lat konsekwentnie realizuje program dokumentowania pozostałości polskiego dziedzictwa w krajach b. ZSRR. Działania te posiadają dwa podstawowe kierunki. Pierwszy z nich polega na dokumentowaniu tych jednostek, które się fizycznie zachowały. W najbliższym czasie ukaże się *Inwentarz* zachowanych rękopisów Biblioteki Załuskich obejmujący m.in. opisy rękopiśmiennych załuszcianów w zbiorach Rosyjskiej Biblioteki Narodowej w Sankt-Petersburgu. Prowadzone są ponadto prace dokumentacyjne książek drukowanych z Biblioteki Załuskich w zbiorach wspomnianej księżnicy petersburskiej i Biblioteki Literatury Obcej w Moskwie. Drugi z kierunków, to badania źródła rosyjskich, mogących służyć w procesie dokumentowania polskich strat wojennych w dziedzinie tzw. rewindykatów, a więc jednostek odzyskanych z Rosji w okresie międzywojennym, które następnie spłonęły w Warszawie w 1944 r. Największym osiągnięciem w tej dziedzinie jest *Inwentarz rękopisów Biblioteki Załuskich w Cesarzowskiej Bibliotece Publicznej* (Warszawa 2013).

The National Library in Warsaw activities in documenting Polish library collections in Russia

The mass disposal of the Polish cultural property to Russia in 1772–1832 influenced Polish librarians interest in Russian collections. The National Library has been consistently implementing the program of inventory of the Polish heritage in the countries of former USSR for many years. These activities develop in two basic trends. The first is to inventory units which are physically saved. In the near future, the *Inventary* of the preserved manuscripts of the Załuski Library will be published, including descriptions of preserved manuscripts in the collections of the Russian National Library in St. Petersburg. The *Catalogue of books from the Library of Sigismund II Augustus, King of Poland, in the collection of the National Library of Russia in Saint Petersburg* was published recently (Warsaw 2015). There are also inventory works of printed books from the Załuski Library, currently in the collections of the aforementioned Library and the Library of Foreign Literature in Moscow. The second trend is the study of Russian sources, which can be helpful in the process of estimation of Polish losses in the rank of so-called revindicated issues, i.e. units which had been withdrawn from Russia in the interwar period, and burned in Warsaw in 1944. The greatest achievement in this field is *The Inventory of Manuscripts from the Załuski Library in the Imperial Public Library* (Warsaw 2013). It is a systematic list of manuscripts made in the 1806–1807. Manuscripts which had been brought to St. Petersburg from Warsaw decade earlier. Afterwards about 80% of them were victims of fire.

HANNA TADEUSIEWICZ, Uniwersytet Łódzki

«Słownik pracowników książki polskiej» – wydawnictwo z zakresu biografistyki bibliologicznej – jako źródło do badań nad dziejami instytucji książki za granicą

W referacie przedstawiono *Słownik pracowników książki polskiej* (1972, 1986, 2000, 2010, 2016) jako podstawowe źródło z zakresu biografistyki bibliologicznej do badań nad dziejami książki polskiej za granicą od XV do XXI w. Wskazano ośrodki polonijne rozsiane w świecie – od dalekiej Brazylii poprzez bliższe Polsce kraje Europy zachodniej i południowej aż do północnych rubieży państwa carów, później – Związku Radzieckiego. Dokonana analiza zawartości *Słownika*... pozwala stwierdzić, iż twórcy instytucji książki polskiej za granicą i ich pracownicy (było ich 220) reprezentują wszystkie profesje związane z produkcją, gromadzeniem i dystrybucją książek, a funkcjonowanie owych instytucji i ludzi w środowiskach polonijnych odegrało znaczącą rolę w podtrzymywaniu polskości i świadomości narodowej oraz w zachowaniu więzi rodaków z krajem w przeszłości i w czasach nam współczesnych.

«The Dictionary of Polish Book Professionals» – collection of biographies as a source for research on history of Polish book institutions abroad

The paper presents *The Dictionary of Polish Book Professionals* (editions: 1972, 1986, 2000, 2010 and 2016) as a main source of biographies of people engaged in the history of Polish book abroad since 15th to 21st century. The author pointed out Polish communities all over the world: from Brasil, through west and south Europe countries, to the north edge of the tsars' country, further Soviet Union. The analysis of the *Dictionary's* content proves, that creators of the Polish book institutions abroad and their workers – 220 persons in total – represent all professions related to production, collection, and distribution of books. People and institutions of Polish book working within Polish communities abroad influenced significantly maintenance of the Polish culture and national awareness, as well as the Poles' connections with the country today and in the past.

IULIANA TATIANINA, Ukrainian Catholic University, Lviv

Polskojęzyczne starodruki XVIII w. dedykowane biskupom unickim w świetle cech gatunkowych panegiryku

Panegiryki dedykowane biskupom unickim są ciekawymi przykładami dzieł kultury polsko-ukraińskiego pogranicza XVIII w. Z jednej strony biskupi są prezentowani w nich jako należący do polskiego sarmackiego świata, z drugiej – jako pasterze unickiej cerkwi. Autorzy tych panegiryków byli dobrze wykształceni. Teksty pochwalne na cześć biskupa lwowskiego oraz metropolity unickiego Atanazego Szeptyckiego (1715–1746) stworzyli np. znani autorzy kazań, teolodzy – Benedykt Kotwicki oraz Józef Narolski. Panegiryki poświęcone A. Szeptyckiemu napisano zgodnie z regułami retoryki, przy użyciu toposów: nieśmiertelnej sławy, pasterza, rodziny, cnót, skromności autora. Podobne, powtarzające się motywy znajdziemy w tekstach na cześć Onufrego Szumlańskiego oraz Atanazego Szeptyckiego (unickich biskupów przemyskich). Typowy sposób opowiadania o znanej osobie (historia rodziny, narodzenie, nauczanie, śmierć) pozwalał zarysować unikalny obraz unickiego biskupa XVIII w.

Polish old printings of the 18th century dedicated to the Uniate bishops in the light of panegyric as a literary genre

Panegyrics dedicated to the 18th century Uniate bishops and metropolitans represent specific Polish-Ukrainian cultural borderland of that time. From the one hand, bishops represent famous Polish (Sarmatian) families, from the other: as as shepherds of the Uniate church. Authors of these literary works were well-educated people. Panegyrics in honour of Athanasij Szeptycki (1715–1746), the Lviv Uniate bishop, were written by well-known theologians and sermon authors Benedykt Kotwicki and Józef Narolski. These panegyrics were written according to common rhetorical rules (common themes or toposes, like an immortal fame, a good shepherd, a nobile family, virtues, humility). Similar toposes one can find in texts in honour of Onufrij Szumlański and Athanasij Szeptycki (Uniate bishops of Przemyśl). Typical way of narration about a famous person (history of a family, birth, teaching, death) was an act of creation of an unique picture of the Uniate bishop of the 18th century.

VIKTORIJA VAITKEVIČIŪTĖ, Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego

Kolekcja Joachima Lelewela w Oddziale Rzadkich Książek Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego

Historyk, kartograf, bibliofil, teoretyk księgarstwa Joachim Lelewel (1786–1861) swoją osobistą bibliotekę zapisał w testamencie Uniwersytetowi Wileńskiemu. W Oddziale Rzadkich Książek Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego przechowywana jest kolekcja książek i druków drobnych, licząca 3684 tytułów (5400 tomów). Niezgodność liczby tytułów i tomów wynika z tego, że książki są wielotomowe, a w skład kolekcji wchodzi też wiele konwolutów. Sporą jej część stanowią książki z dziedziny geografii, kosmografii, dziejów antycznych i czasów najnowszych oraz relacje z podróży do różnych krajów. Ważne miejsce zajmują też prace samego Lelewela. W artykule dotyczącym jego biblioteki najwięcej uwagi poświęca się książkom z XVI-XVIII w., ze szczególnym uwzględnieniem publikacji mających duże znaczenie dla kultury polskiej i litewskiej. Analiza różnych proveniencji pozwala również ustalić ważne fakty z dziejów historii księgarstwa i kultury obu krajów.

The collection of Joachim Lelewel in the Rare Book Department of the Vilnius University Library

Joachim Lelewel (1786–1861), a historian, book researcher, bibliographer, and book scientist, bequeathed his private library to the Vilnius University. This collection, being kept in the Rare Book Department of Vilnius University Library, consists of 3684 titles (5400 volumes). It includes books, small prints and periodicals. Number of titles and volumes varies because of considerable number of voluminous editions and convolutes. The majority of books deal with geography, cosmography, Antique, history of modern times, descriptions of travels to different countries. Works of Lelewel himself form a significant part of this collection as well. The main focus of the presentation is 16–18th centuries books included into Lelewel collection, with special emphasis on publications most important for Polish and Lithuanian culture. The analysis of different provenances opens up facts substantial for book history and culture of the both countries.

IRINA VELIKODNAYA, Biblioteka Naukowa Uniwersytetu Moskiewskiego Łomonosowa

STANISŁAW SIESS-KRZYSZKOWSKI, Uniwersytet Jagielloński

Druki polskie i polonika w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Łomonosowa w Moskwie: perspektywy badań proveniencyjnych

W Oddziale Druków Rzadkich i Rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Łomonosowa w Moskwie znajduje się kilkaset starodruków polskich i poloników oraz bliżej nieokreślona liczba wydawnictw z pierwszej ćwierci XIX w. W 2005 r. przy okazji prac nad wystawą książek polskich w zbiorach BUŁ-u i nad bazą *Katalog starych druków Biblioteki Ordynacji Nieświeskiej Radziwiłłów* przeprowadziliśmy wspólnie z Iriną Wielikodną badania proveniencyjne części zasobu poloników. Na tej podstawie można stwierdzić, że w zbiorach BUŁ-u są druki z przynajmniej kilku dawnych bibliotek polskich: książąt Radziwiłłów w Nieświeżu (w tym Jana Fryderyka i Konstancji Sapiehów w Kodniu), Strawińskich w Nakryszkach, kolegium jezuitów w Połocku. Nadto część poloników znajduje się w poniemieckich zbiorach zdobycznych: Biblioteki Królewskiej w Berlinie, Biblioteki Hochbergów w Książu, Biblioteki Tiedemannów w Gdańsku. Sądzymy, że przebadanie całej kolekcji poloników XVI-XVIII w. może przynieść dalsze ciekawe ustalenia proveniencyjne, które pomogą prześledzić historię dawnych księgozbiorów polskich.

Polish prints and Polonica in the Lomonosov Moscow State University Library: perspectives for provenance research

The paper deals with the collection of Polish and Poland-related books preserved in the Department of Rare Books and Manuscripts of the Lomonosov Moscow State University Library. The collection consists of several hundred early printed books from before 1800, as well as numerous publications from the first quarter of the 19th century. In 2005 Stanisław Siess-Krzyżkowski and Irina Velikodnaya studied provenances of books from this collection while preparing the Internet database (reconstruction of the dispersed Library of the Radziwiłł Dukes in Nieśwież, *Katalog Biblioteki Nieświeskiej Radziwiłłów*), and the accompanying exhibition of early printed Polish books in Moscow. These initial studies revealed that the Moscow collection contains numerous books from historical Polish libraries, including not only Nieśwież collection, but also the library of the Strawiński family from Nakryszki, the library of the Jesuit College in Połock, and many others. Moreover, various rare Polish books were discovered on the occasion in the German historical collections now located in the Lomonosov Moscow State University Library (eg. Royal Library from Berlin, Hochberg family library from Książ or Tiedemann family library from Gdańsk). Further studies on the collection of Polish and Poland-related books from the Lomonosov Moscow State University Library will surely reveal more interesting facts about the Polish early printed books and historical collections.

ARKADIUSZ WAGNER, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Dzieła dawnych polskich introligatorów w zbiorach zagranicznych – refleksje i spostrzeżenia

W referacie, bazującym na kwerendach przeprowadzonych w ostatniej dekadzie, zaprezentowane zostaną ustalenia dotyczące statusu dzieł polskich introligatorów (oraz introligatorów obcych działających na ziemiach polskich) od średniowiecza do pierwszej połowy XX w., które znajdują się w placówkach bibliotecznych i muzealnych oraz w zbiorach prywatnych w Europie i Stanach Zjednoczonych. Przedmiotem szczególnego zainteresowania będą te instytucje, w zbiorach których znajduje się największa liczba opraw polskich bądź najcenniejsze z nich (a więc przede wszystkim z obszaru Rosji, Szwecji, Niemiec i Francji). Osobną uwagę poświęci się okolicznościom – nierzadko dramatycznym – w jakich na przestrzeni dziejów zabytki te znalazły się poza krajem. Podjęta zostanie też próba oceny stopnia identyfikacji/inwentaryzacji tych dzieł przez badaczy zagranicznych i polskich, ponadto zarysowane zostaną perspektywy badawcze dotyczące się owej charakterystycznej kategorii poloników.

Works of the old Polish bookbinders in the foreign collections – reflections and observations

In the paper based on the queries carried out in the last decade, the remarks concerning the status of works of Polish bookbinders (and foreign bookbinders who have worked on the Polish lands) since the Middle Ages to the 1st half of the 20th century are presented, which are kept in libraries and museums as well as in private collections in Europe and the United States. In particular, it refers to institutions that keep the greatest amount and/or the most valuable Polish bindings (especially Russia, Sweden, Germany and France). Particular attention is paid to the circumstances – not rarely dramatic – in which those works became a part of foreign collections within the centuries. The author discusses evaluation of advancements in identification/inventory of those works by foreign and Polish researchers, as well as an outline of research perspectives which concern this characteristic category of polonica.

ELISABETH WALLE, Bibliothèque nationale de France

Polonika w kolekcji Francuskiej Biblioteki Narodowej

Francuska Biblioteka Narodowa (Bibliothèque nationale de France) posiada jeden z najbogatszych i najcenniejszych zbiorów poloników znajdujących się poza granicami Polski. Polonika, rozumiane w sensie estreicherowskim, obejmują rękopisy, inkunabuły, druki zwarte i ciągłe, ryciny, mapy, muzykalia, numizmatykę. Rękopisy i starodruki od XVI do XVIII w. odzwierciedlają historię stosunków dyplomatycznych między Francją a Polską od elekcji Henryka Walezkiego na tron polski w 1573 r. do epoki Oświecenia i okresu rozbiorów. Na przestrzeni XIX i XX w. kolejne fale polskiej emigracji politycznej i ekonomicznej do Francji sprzyjały rozwojowi piśmiennictwa polonijnego i emigracyjnego. Publikacje te wpłynęły do francuskiej księżnicy jako egzemplarze obowiązkowe. Sekcja polska powołana w 1951 r. kontynuuje prace nad wzbogacaniem zbioru poloników drogą zakupów, wymian i darów, a także jego opracowaniem i promocją. Aktualnie w ramach działań mających na celu ukazanie zasobności i różnorodności poloników w Bibliothèque nationale de France opracowywany jest we współpracy z Biblioteką Narodową w Warszawie portal France-Pologne (Francja-Polska).

Polonica in the collections of the National Library of France (Bibliothèque nationale de France)

The National Library of France (Bibliothèque nationale de France) holds one of the richest and the most valuable collections of polonica outside of Poland. The polonica in the sense established by Karol Estreicher include manuscripts, incunabula, books, periodicals, prints, maps, music and numismatics. Materials from the 16th to 18th century reflect the history of diplomatic relationship between France and Poland, from the election of Henri de Valois on the Polish throne in 1573 to the period of the partitions of Poland. During the 19th and 20th centuries France experienced the successive waves of Polish immigrants for both political and economic reasons. Consequently the amount of Polish diaspora writings expanded and they entered the National Library of France as the legal deposit. The Polish section was founded in 1951. Its fundamental mission remains to continue to develop the collection of polonica by purchase, exchange and gift, and to catalogue and promote them. In the framework of partnership between the French and the Polish National Libraries the portal of digital documents „France – Pologne” (France-Poland) will be launched this year in order to present the wealth and the diversity of polonica in the National Library of France.

JÜRGEN WARMBRUNN, Herder-Institut für historische Ostmitteleuropaforschung – Institut der Leibniz Gemeinschaft Forschungsbibliothek, Marburg

Die Polonica in der Forschungsbibliothek des Herder-Instituts

Die Forschungsbibliothek des Herder-Instituts ist die größte Spezialbibliothek zur Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas im deutschsprachigen Raum. Sie wurde zwar erst 1950 gegründet, verfügt aber aufgrund einer kontinuierlichen und zielorientierten Erwerbungsstrategie auch über nennenswerte historische Buchbestände. Das vorgeschlagene Referat hat drei Schwerpunkte: Im ersten Teil soll zunächst die Forschungsbibliothek des Herder-Instituts insgesamt vorgestellt und ihre Bezüge zu den übrigen Wissenschaftlichen Sammlungen des Instituts herausgearbeitet werden, da es gerade diese Kombination unterschiedlicher historischer und zeitgenössischer Materialien an einem Ort ist, die das Herder-Institut zu einem attraktiven Arbeitsplatz für in – und ausländische Forschende macht. In einem zweiten Teil soll auf einige der historischen Sammlungsbestände der Bibliothek mit Bezug zu Polen eingegangen werden. In einem dritten und abschließenden Teil soll kurz ein aktuelles Projekt zur Provenienzerforschung in der Forschungsbibliothek vorgestellt werden, das sich mit Beständen der ehemaligen Publikationsstelle Berlin-Dahlem befaßt.

Polonica in the Research Library of the Herder Institute

The Research Library of the Herder Institute is the largest special library focussing on the history and culture of East Central Europe in the German-speaking countries. Although it was founded only in 1950 the library nevertheless houses remarkable historical holdings thanks to a continuous and purposeful collection development policy. The paper is divided into three parts. The first one will introduce the Research Library of the Herder Institute as a unit and explain its links with the other Collections of the Institute, since it is exactly this combination of different historical and contemporary materials in one place that makes the Herder Institute such an attractive destination for both domestic and foreign researchers. The second part will deal with the library's holdings relating to Poland. In the third and concluding part the current project on the provenance of the holdings of the former „Publikationsstelle“ in Berlin-Dahlem now held in the Research Library will be introduced shortly.

RENATA WILGOSIEWICZ-SKUTECKA, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu

W kręgu biskupów, profesorów i medyków – wstęp do badań proveniencyjnych księgozbioru poznańskiego kolegium jezuitów przechowywanego w Bibliotece Uniwersyteckiej w Uppsali

Rozwój księgozbioru w pierwszym okresie działalności poznańskiego kolegium jezuitów (zał. w 1571 r.) możliwy był dzięki darom dobrodziejów – biskupów poznańskich i gnieźnieńskich, profesorów krakowskich i poznańskich oraz świeckich zwolenników idei propagowanych przez Towarzystwo Jezusowe. W 1656 r. na skutek najazdu wojsk szwedzkich Karola X Gustawa zbiory poznańskie wywiezione zostały do biblioteki Uniwersytetu Królewskiego w Uppsali i część z nich znajduje się tam do dzisiaj. Przedmiotem wystąpienia będzie wstępna analiza wpisów proveniencyjnych, do których udało się dotrzeć w czasie kwerendy w Bibliotece Uniwersyteckiej w Uppsali w 2012 r.

Among bishops, professors and physicians – an introduction to provenance research of the Poznań Jesuit Collegium book collection held in the Uppsala University Library

At the beginning of the Poznań Jesuit Collegium (founded in 1571), development of library collection was possible thanks to the gifts of benefactors – the bishops of Poznań and Gniezno, the professors from Cracow and Poznań, as well as the lay proponents of the ideas promoted by the Society of Jesus. In 1656, during the Swedish army invasion of Poland, the Poznań collection was taken to the Uppsala Royal University Library and part of it has been held there ever since. The purpose of this speech is to present an introductory analysis of the provenance entries found during the search query in the Uppsala University Library in 2012.

JOANNA WOJDON, Uniwersytet Wrocławski

Zbiory polonijne w Immigration History Research Center w Minneapolis (Minnesota) oraz w wybranych innych instytucjach amerykańskich

Referat będzie oparty o kwerendy, które przeprowadzałam w instytucjach amerykańskich na potrzeby badań nad powojennymi dziejami Polonii amerykańskiej. W znacznej mierze dotyczyły one spraw politycznych, działalności społecznej czy problemów organizacji polonijnych. Ponieważ jednak korzystałam z materiałów rozproszonych w wielu archiwach i bibliotekach, z konieczności pierwszym etapem było rozpoznanie zasobów tych placówek. Przy okazji „odkrywałam” zdeponowane tam rękopisy i maszynopisy utworów literackich, korespondencję, notatki czy wspomnienia polskich lub polonijnych twórców. Zasoby nowojorskiej Biblioteki Publicznej czy Instytutu Hoovera w Palo Alto są w Polsce znane dość dobrze, ale *polonica* z niektórych innych ważnych instytucji rozpoznane są słabiej, np. Immigration History Research Center przy University of Minnesota albo Connecticut Polish American Archives w New Britain. Z Chicago znane są placówki polonijne (głównie Muzeum Polskie), ale nie zbiory instytucji amerykańskich. To je właśnie przybliży referat.

Polonica collections in the Immigration History Research Center in Minneapolis (Minnesota), and in selected other American institutions

The paper is based on the author's research on the post-WWII Polish American history, conducted in the American institutions. The study focused on the political and social issues, including Polonia organizations. Due to the fact that the files are dispersed in various archives and libraries, it was often necessary to start with the general inspection of the Polish collections in those institutions. It made me „discover” also manuscripts and typescripts, correspondence, notes and memoirs of numerous Polish or Polish-American authors. The New York Public Library or the Hoover Institution are relatively well-known in Poland. This cannot be said about some other important repositories, such as the Immigration History Research Center at the University of Minnesota in Minneapolis or Connecticut Polish American Archives in New Britain, CT. In Chicago the Polish American institutions (especially the Polish Museums) are known much better than the Polish collections at the American institutions. The paper will present those lesser-known places.

MARIA WREDE

Doświadczenia i refleksje wynikające z realizacji projektu „Inwentarz Archiwum Instytutu Literackiego «Kultura» w latach 2009–2015”

Archiwum ILK jako zbiór wyjątkowy przez wyjątkowość wytwórcy. Wielkość zasobu zachowanego w niezmiennym miejscu i niezmiennym stanie, różnorodność zbioru – archiwalia, dżsy, czasopisma i książki, plakaty, fotografie, dokumenty dźwiękowe, audiowizualne, obrazy, rysunki i drobne muzealia.

Prężność obecnego Stowarzyszenia ILK i przykład dobrej współpracy instytucji polonijnej z instytucjami krajowymi.

Praca przy realizacji projektu „Inwentarz AILK” jako doświadczenie realizowane w formule mieszanej zespołu bibliotekarzy i archiwistów. Uniwersalność doświadczenia pozwalającego na zastosowanie metody do innych zbiorów mieszanych. Przyczynę do rozbudowania kształcenia bibliotekarzy i archiwistów. Perspektywy dołączenia doświadczeń opracowania zbiorów muzealnych.

Założenia kompleksowego katalogu zbiorów ILK z planem udostępniania w jednej bazie danych w ujednoczonej formule opisu. Opracowanie Inwentarza otworzy pole do metodycznych rozważań nad podstawą opisu, pojęciem jednostki, głębią opisu, swobodą decyzji katalogera, kartotekami wzorcowymi, strategią informacyjną instytucji zarządzającej zbiorem.

Experiences and reflections on the project „Inventory of the «Kultura» Literary Institute Archive in the years 2009–2015”

The Literary Institute („Kultura”) is exceptional by the exceptionality of its creator, size of the collection preserved in an unchanged place and state, and its diversity – archives, ephemera, periodicals, books, posters, photographs, sound and audiovisual records, paintings, pictures and small museum objects. Vitality of the present „Kultura” Literary Institute Association is an example of a good collaboration between Polonia organizations and Polish state institutions.

Development of the Literary Institute Inventory as an experience of teamwork joining librarians and archivists. This experience of universal character enables application of the method to other mixed collections, as well as an potential element of librarians' and archivists' training. A possibility of combining experience of processing complex archives and library collections with processing museum collections.

Assumptions of the complex Literary Institute Catalogue, combined with access plan and unified description formula in one database. The inventory as a fundament of methodological deliberations concerning basis of description, the concept of a unit, description depth, catalogers' freedom of decision, authority files, and public relations strategy of the collection-managing institution.

JOANNA ZATORSKA, Stockholm University

Ze studiów nad polonikami szwedzkimi: księgozbiór Władysława Konstantego Wituskiego w zbiorach zamku Skokloster

W latach 70. ubiegłego wieku w szwedzkim zamku Skokloster dokonano niezwykłego odkrycia. Natrafiono mianowicie na skrzynię zawierającą 208 polskich druków, które – jak się następnie okazało – zrabowane z domowych bibliotek polskiej szlachty przez fundatora posiadłości, generała Karola Gustawa Wrangla (1613–1676), trafiły do Szwecji jako literackie łupy wojenne. Dużą część owej kolekcji poloników stanowią druki należące niegdyś do Władysława Konstantego Wituskiego. Celem wystąpienia jest przedstawienie zawartości księgozbioru tegoż szlachcica, a także próba zrekonstruowania reprezentowanej przez W.K. Wituskiego kultury intelektualnej i literackiej oraz nakreślenia jego horyzontów poznawczych. Prace nad tym tematem autorka prowadzi w ramach projektu badawczego realizowanego podczas studiów doktoranckich na Uniwersytecie Sztokholmskim.

Swedish polonica: Władysław Konstanty Wituski's library collection at Skokloster Castle

A rather extraordinary discovery was made at the Swedish castle of Skokloster in the 1970's. No less than 208 old-Polish prints were found in a chest that had been forgotten for centuries. The prints were taken as war-booty by the castle's owner, Carl Gustav Wrangel (1613–1676), from private libraries of Polish gentry. A part of that collection, called nowadays The Polonica Collection, used to belong to Władysław Konstanty Wituski. The aim of the paper is to present the traces of Wituski's library preserved at Skokloster Castle. Moreover, I shall try to examine Wituski's intellectual culture and his cognitive horizons. I conduct the research on Władysław Konstanty Wituski's library at Skokloster Castle as a part of PhD studies at the Stockholm University.

Konferencja służy podsumowaniu dotychczasowych prac w zakresie badań nad polskimi i polonijnymi kolekcjami książkowymi i rękopiśmiennymi oraz zbiorami poloników przechowywanymi w zasobach obcych. Chcielibyśmy zdefiniować obecne znaczenie tych materiałów dla historii książki polskiej, a także określić stan i perspektywy ich rejestracji, dokumentacji i wykorzystania w badaniach.

Obszary badawcze:

- polskie księgozbiory i polonika w zbiorach obcych – problematyka;
- rejestracja polskich księgozbiorów, cenniejszych poloników i innych źródeł do dziejów książki polskiej, znajdujących się w zbiorach obcych: cel, metodologia, w tym problemy źródłoznawcze i organizacja badań;
- prace rejestracyjne i dokumentacyjne podejmowane w bibliotekach polskich i obcych oraz przez poszczególne osoby, zespoły badawcze i wyspecjalizowane placówki, w tym efekty ich działań, m.in. wydawnictwa informacyjne, dokumentacyjne, źródłowe (inwentarze, katalogi, bazy danych, informatory itp.);
- rezultaty badań prowadzonych na podstawie tego typu materiałów źródłowych z zakresu księgoznawstwa;
- biografistyka księgoznawcza – ludzie polskiej książki za granicą.

International scientific conference dedicated to Polish and Polish diaspora's writing heritage in the foreign collections. The conference is meant to summarize the previous efforts in the field of research on the Polish and Polish diaspora's books and manuscripts collections and on sets of polonica documents incorporated to the foreign collections. We would like to define the current importance of these materials for the Polish books' history, and also to determine the current situation and future prospects of their registration, documentation and use in research.

Research areas:

- Polish book collections and polonica in the foreign collections – research issues.
- Registration of Polish books collections, valuable polonica and other sources for Polish book history incorporated to the foreign collections: the purpose, methodology, including a source problems and research organization,
- Registration and documentation undertaken in the Polish and foreign libraries by research teams and specialized institutions, including such results of their efforts as information, documentation and source publications (inventories, directories, databases, guides, etc.),
- The results of research conducted on the source materials in the book studies,
- Biographies of people related with Polish book abroad.

Rada Naukowa konferencji:

dr hab. prof. UW Jacek Puchalski (Uniwersytet Warszawski) – przewodniczący
prof. dr hab. Marek Derwich (Uniwersytet Wrocławski)
dr hab. Jolanta Gwioździk (Uniwersytet Śląski)
dr hab. Henryka Ilgiewicz (Instytut Badań Kultury Litwy w Wilnie)
prof. dr hab. Maria Juda (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)
prof. dr hab. Dariusz Kuźmina (Uniwersytet Warszawski)
dr Tomasz Makowski (Biblioteka Narodowa w Warszawie)
dr hab. prof. UW Maciej Matwijów (Uniwersytet Wrocławski)
dr hab. Nikołaj Nikołajew (Biblioteka Narodowa Rosji w Sankt Petersburgu)
prof. dr hab. Ewa Teodorowicz-Hellman (Uniwersytet w Sztokholmie)
dr Jürgen Warmbrunn (Biblioteka Instytutu Herdera w Marburgu, ABDOS)

Scientific Board of the Conference:

Prof. UW, dr hab. Jacek Puchalski (University of Warsaw) – chairman
Prof. dr hab. Marek Derwich (University of Wrocław)
Dr hab. Jolanta Gwioździk (University of Silesia in Katowice)
Dr hab. Henryka Ilgiewicz (Lithuanian Culture Research Institute, Vilnius)
Prof. dr hab. Maria Juda (Maria Curie-Skłodowska University in Lublin)
Prof. dr hab. Dariusz Kuźmina (University of Warsaw)
Dr Tomasz Makowski (National Library of Poland)
Prof. UW, dr hab. Maciej Matwijów (University of Wrocław)
Dr hab. Nikołaj Nikołajew (National Library of Russia in St. Petersburg)
Prof. dr hab. Ewa Teodorowicz-Hellman (Stockholm University)
Dr. Jürgen Warmbrunn (Library of Herder-Institute, ABDOS)

Sekretarze konferencji/ Secretary of Conference:

dr Agnieszka Chamera-Nowak
mgr Sarah Skumanov

